

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅBENRÅ ANNALER

1524, 1584—1694

VED
NIELS BLACK HANSEN

I KOMMISSION HOS
DANSKE BOGHANDLERES KOMMISSIONSANSTALT
NYROPSGADE 19, KØBENHAVN V.

ÅBENRÅ ANNALER

1524, 1584—1694

VED
NIELS BLACK HANSEN

*Udgivet med støtte af Den grevelige
Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse*

1 9 5 4

Skrifter, udgivne af Historisk samfund for Sønderjylland — Nr. 14

I kommission hos
Danske Boghandleres Kommissionsanstalt
Nyropsgade 18, København V.

TH. LAURSENS BOGTRYKKERI . TØNDER

En ærbødig tak rettes til *Den grevelige Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse*, hvis understøttelse har muliggjort udgivelsen.

Historisk samfund for Sønderjylland.

INDHOLD:

Indledning	s. 5— 7
Tekst og oversættelse	s. 8—47
Noter	s. 48—60
Bilag I—IV	s. 61—62
Personregister	s. 63—72

INDLEDNING

Åbenrå ældste kirkebog er ført af provst Georg Hübschmann (1631—1672). I optegnelser af Hübschmanns svigerfader, provst Johannes Generanus (1584—1624), har den en art forløber, der har titlen »Annales rerum Apenradæ et in vicinia gestarum ecclesiastici« (Kirkelige årbøger for Åbenrå og omegn). Åbenrå annalerne har deres sidestykke i Johs. Reinhusens »Annales Flensburgenses«, der foreligger på tryk i »Quellen u. Forschungen zur Familiengeschichte Schl.-Holsteins I, 1926«.

De af Johs. Generanus påbegyndte og af Georg Hübschmann fortsatte annaler omfatter tiden 1524, 1588—1694. Efter Hübschmanns død (1672) er der dog kun et par korte optegnelser, der ikke bringer noget væsentlig nyt. Det stof i annalerne, som skyldes provst Hübschmann, findes gennemgående i mere udførlig behandling i kirkebogen. Da imidlertid en udgivelse af kirkebogen næppe kan ventes i overskuelig tid, har Historisk Samfund for Sønderjylland fundet det formålstjenligt, at Åbenrå annalerne gengives her i deres helhed.

Håndskriftet opbevares på universitetsbiblioteket i Kiel (S. H. 317), men en fotostat heraf haves på landsarkivet i Åbenrå. Der er ialt 24 sider, hvoraf 1—15 omfatter optegnelser af Johs. Generanus. Siderne 3 og 4 har dog været blanke. Muligvis har forfatte-

ren levnet plads til flere optegnelser af faderen, Peter Generanus, af hvem der indledende gives en enkelt notits fra året 1524 (side 2), eller Johs. Generanus har ikke fået noget indført fra de første 4 år af sin egen embedstid. Han begynder sine egne optegnelser d. 17. juli 1588 og har end ikke fået noget så sensationelt med som drabet af hans egen kapellan, hr. Johannes Owenius eller Laurentii, ved hr. Peter fra Rabsted d. 21. febr. samme år. (Reinhusen, ann. s. 31, nr. 656). Side 3 er, antagelig i 1665, blevet udfyldt af Hübschmann med det i Sønderjydske årbøger 1947, s. 193 gengivne digt og med en opregning af uger og dage fra jul til faste samt opgivelse af datoen for påskedag for årene 1666—1690. Håndskriftets sidetal angives i skarp parentes.

At det foreliggende er en afskrift, ses bl. a. af randbemærkningen til 1589 18. 5.; jfr. note 17. I almindelighed er teksten gengivet uændret i det følgende, idet dog abbreviaturer for en del er opløst. Gennemført opløsning overflødiggøres ved oversættelsen. Landsarkivar Fr. Gribsvad har ydet værdifuld bistand ved indgående drøftelser af tekstvanskelighederne. Enkelte ord har dog ikke kunnet læses med sikkerhed. De er blevet forelagt de skriftkyndige bibliotekar, dr. phil. Knud Hannestad, arkivar, dr. phil. Erik Kroman, overarkivar, dr. theol. Bjørn Kornerup og professor, dr. phil. Franz Blatt. Deres læsning vil blive anført i noterne. Ifølge Kroman må den foreliggende afskrift utvivlsomt tilskrives O. H. Møller og stamme fra 18. århundrede.

Skriftprøverne (bilag I—IV) er valgt således, at læserne får lejlighed til at være med til at løse nogle af tekstgæderne.

Et værk som Otto Fr. Arends: »Gejstligheden i Slesvig og Holsten fra Reformationen til 1864« er der kun undtagelsesvis henvist til i noterne, hvor oftere forekommende kilde- og litteraturhenvisninger gennemgående er afkortede og da læses således: D. A. Årb. = Danmarks Adels Aarbog.
Kb. = Åbenrå kirkebog.

L. A. = Det sønderjydske landsarkiv.

Marstr. = V. Marstrand, »Aabenraa«, 1933.

Quel. u. Forsch. = Quellen und Forschungen zur Geschichte
Schleswig-Holsteins.

Reg. = Register etzlicher Fürsten vnd Herren ..., se note 127.

Reinhusen = Johs. Reinhusen, Annales Flensburgenses, se ovf.

Sj. eller Sønd. Mnskr. = Sønderjydske månedsskrift.

Sj. eller Sønd. årb. = Sønderjydske årbøger.

Zeitschr. = Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-
Holsteinische Geschichte.

Udgivelsen betragtes væsentligst som en opgave af filologisk art. Til hjælp særlig for personalhistorikere har Historisk Samfund ladet udfærdige og vedføje et navnerregister.

Cod. M. S. S. H. 317.8^o.

**Jo. Generani
et Georg Hübschmanni¹
Præpos. Apenrad.
Annales
rerum Apenradæ et in vicinia gestarum
ecclesiastici.**

[S. 2]

A. 1584. ipso die Parasc. hor. 9.
mat. obiit M. Pet. Generanus.

Ex consignatione patris mei M. Pet. Generani.

Rege Christierno expulso et ad Cæsarem fugiente et Duce Friderico per Dei gratiam ingrediente ob denegatum obsequium misere occupatum et spoliatum est hoc oppidulum Dominica Lætare ante annunciationis Mariæ anno ab orbe per Christum Dei filium redempto 1524².

[S. 3]

G. Hübschmann.

Spes mea Christus erat matris cum nascerer alvo,
quando adolescebam³, spes mea Christus erat.
Postquam adolevi, et mea spes est³ unica Christus;
Nunc senes Christus spes manet una senis.
Quin quoque cum moriar, mea spes erit unica Christus,
Unica sub tumulo spes mea Christus erit.
Postubi de tumuli scrobe summa luce resurgam,
Qui mea nunc spes est Res mea Christus erit.

[S. 4] ... ⁴

**Kirkelige årbøger
fra ÅBENRÅ og omegn
af
Joh. Generanus
og Georg Hübschmann,
provster i Åbenrå.**

År 1584 på selve langfredag [17. april] kl. 9 om morgenen døde mag. Pet. Generanus.

Af min fader mag. Pet. Generani optegnelse.

Efter Kong Kristians fordrivelse og flugt til kejseren og i medfør af, at hertug Frederik ved Guds nåde skred ind, er vor lille by søndagen Lætare før Mariæ bebudelse [6. marts] i året 1524 efter verdens frelse ved Kristus, Guds søn, blevet ynkeligen indtaget og plyndret som følge af lydighedsnægtelse.

G. Hübschmann.

Kristus mit håb var, da jeg af moders liv kom til verden,
Håbet var Kristus for mig også i ungdommens vår.
Siden jeg mand er blevet, er og ene mit håb samme Kristus,
Nu er for gubben da Kristus det blivende håb.
Ja, når jeg dør, er hele mit håb ikkun udi Kristo,
Eneste håb i min grav vil være Kristus for mig.
Og når engang af gravdyb jeg rejses i glans fra det høje,
da vil, hvad nu er mit håb, Kristus være mit jeg.

1588.

[S. 5]

17. Julii [obiit]⁵ placidissime Vir primarius et pietatis iuuantissimus⁶ Joh. Kellinckhusius Flensburgi.

3. Aug. [obiit] filia Reinholdi Metta uxor D. Cornelii Medici, primo partu extincta Flensburgi⁷.

8. Aug. [obiit] Marina Staken ux. Jes Martens⁸.

18. Aug. absente Laur. Jebsen et filio Johanne circiter XI. noct[u] Anna uxor eius seruus Ivarus et Botelt ancilla, quisque suo lecto somnum capiens crudeliter interfecti sunt acceptis multis per cultellum et pugionem uelneribus in fauce capite et alibi a nequissimo adolescente Husensi Petro nomine, qui quatridduum eo hospitio utebatur ... q[ui] dein ignitis forcibus —⁹.

20. Aug. nata filia Petro Hennings ex Marina filia Johannis Pastoris Heldeuadensis.

Dom. XIII, p, Tr. nuptiæ Swenne Jacupsen et Kirstin M. Dirck Schröders P. Clipl. filia.

28. Julii ward ein Kind auf dem Lande mit einem doppelten Kopf geboren v. 2. Eselruten grote Severin v. Else.

den 22. v. 23. Sept. makede Mattis Ericksen sin Rademans Kost.

Vam 16. Sept. v. de gantze Wecke ward ein Dag thom Kil geholden in Gegenwart U. g. F. v. Hertz. Philips dorhen ock unse Borgemeister Marten Lauritzen v. Claus Hansen vorschreven sint van wegen disser Stadt¹⁰.

V. Johann. P. Warnensis¹¹.

1. Dec. Kristen Holmers nuptiæ.

1589.

4. Jan. nata sororis Katharinæ filia Cathar.

25. Jan. q[ui] fuit dies S. Pauli ward eingesettet v. angeneamen thom Amtman upt Huss Brunlundt de erbare ernveste Juncker Kay Rantzow Erfgeseten tho Hanrow, dorch F. G. Amtschriver Elias quo die in arce coram ipso concionem de festo S. Pauli habebam¹².

Diac. Apenr. Georg (Jürgen)¹³.

17. 18. 19. Febr. worden Bededage geholden over Dennemarck v. Schlesw. Holst.

1588.

17. juli døde blidt og roligt Joh. Kellinckhus i Flensborg, en ledende mand og fromhedens (kirkens) mest nidkære hjælper.

3. avg. døde i Flensborg i sin første barselseng Reinholds datter Metta, gift med læge D. Cornelius.

8. avg. døde Marina Staken, gift med Jes Martens.

18. avg. blev, mens Laur. Jebsen og hans søn Johannes var fraværende, omkring kl. 11 om natten hans hustru Anna, karlen Ivar og pigen Botelt, hver af dem sovende i sin seng, dræbt på grusom måde ved mange kniv- og dolkestik i strube, hoved og andetsteds af en forbryderisk ung mand fra Husum ved navn Peter, som opholdt sig hos dem i fire dage ... han blev senere med gloende tænger ...

20. avg. fik Peter Hennings en datter med Marina, datter af Johannes, præst i Hellevad.

13. søndag e. Tr. [1. sept.] bryllup mellem Swenne Jacupsen og Kirsten, datter af mag. Dirck Schrøder, præst i Kliplew.

28. juli fødtes på landet et barn med dobbelt hoved og to æselshaler. [Forældrene var] store Søren og Else.

den 22. og 23. sept. holdt Mattis Ericksen sit rådmandsgilde.

Fra 16. sept. og den hele uge holdtes i v. n. f. og hertug Philips nærværelse landdagen i Kiel, hvortil også vor borgmester Marten Lauritzen og Claus Hansen var indbudt på denne bys vegne.

Johannes kaldet til præst i Varnæs.

1. dec. Kristen Holmers bryllup.

1589.

4. jan. min søster Katherinas datter Cathar. født.

25. jan., som var st. Pauls dag, blev ved Fyrstelig Nådes amtskriver Elias indsat og antaget til amtmand på Brønlund slot den ærbare og ridderlige junker Kay Rantzow, herremand til Hanrow, på hvilken dag jeg på slottet for amtmanden holdt en festtale over emnet st. Pauls dag.

Diakon i Åbenrå Georg (Jørgen).

17. 18. 19. febr. blev der holdt bededage i Danmark og Slesvig Holsten.

5. Mart. eram in domo Joh. Scribæ ubi referebatur de crudelitate nobilis viri Otton. Emicksen in Fionia q[ui] famulum verberibus et fumo ac igne necarat ideo incarceratus¹⁴.

[S. 6]

Mart. Dat Offer up Paschen was 5 mk. 6 s. 7 p. inde dedi sacellano 8 solidos.

8. Apr. [obiit] Laur. Fredesen Stadtvogt. Das Opfer 21 solid 9 p.¹⁵. H. Laur. von Tondern v. H. Laur. to Biolderup¹⁶.

Dominica Pentecostes quæ fuit 18. Maii erat regius Vicarius Henr. Ranzouius in templo, qui ad tumulum Bertrami apud altare cum nostro præfecto et Friderico up Artof de sepulchrali lapide sermonem habebat et cum patre meo Witebergæ studuisse dicebat, postea finita concione mittebat mihi dimidium Joachimicum¹⁷. Hans Schröder senator Suendburg¹⁸.

23. Maii sepult. Melchior Rantzow Hatherslebiæ¹⁹.

29. Maii [circiter] 8. antemerid. [obiit] H. Engel Haink to Flensborg, do he ein Jar wedder na dem Dodtschlag, davon he absolvert ward Domin. 1. p. Trin. das Amt verwaltet hadde v. ward dorch Apenrade gedragen, besungen v. belut v. Dominica 1. post Trin eodem die distentis²⁰ annis in siner Caspelkirch tho Lucht begraven.

Eodem die adii primum in arce Dn. Elisabeth præfecti uxorem.

3. Junii adii præfectum Caium Ranz.

8. Jun. nupt. celebr. filia Dn. Joh. in Heldewat Heilwick cum Jep Smits filio in Henkus.

30. Jun.²¹ ward Hieron. Rantzau Amptman up Kilerhuss von sinem Broder Paul in erer tosamenkumst vor der Stadt mit der Wehr entlivet. Sepult 25. Julii.

13. Jul. let Laur. Dithmari sick tho Loitt horen thom Vorsöck.

[S. 7]

31. Julii²² præsentibus Pastoribus huius dioeceseos in area arcis tradebat mihi Caius Rantzovius præfectus huius arcis nomine illustriss. et clementiss. nostri Prinsipis Ducis Philippi præposituram et inspectionem harum ecclesiarum quam suae gloriae ministram mihi(que)²³ et multis salutarem ac felicem esse Sanctissimus Deus ac pater Dni. mei J. C. pro sua pietate efficiat. Amen.

5. marts var jeg i Joh. Skrivners hus, hvor man fortalte om den grusomhed, som adelsmanden Otto Emicksen på Fyn havde forøvet ved at dræbe en svend ved prygl og røg og ild. Han var da også blevet fængslet.

Marts. [1. påskedag = 30. marts]. Påskeofferet var 5 mk. 6 sk. 7 p., hvoraf jeg gav kapellanen 8 sk.

8. april døde byfogeden Laur. Fredesen. Offeret [var] 21 sk. 9 p. Herr Laur. af Tønder og herr Laur. af Bjolderup.

Pinsedag, som var d. 18. maj, var kgl. statholder Henr. Rantzow i kirken. Han var sammen med vor amtmand og Frederik til Årtoft og holdt ved Bertrams grav ved alteret fra gravstenen en tale. Han sagde, at han havde studeret sammen med min fader i Wittenberg. Bagefter sendte han mig efter endt prædiken (eller: efter endt gudstjeneste) en halv joachimsdaler.

Hans Schröder, rådmand i Sønderborg.

23. maj Melchior Rantzow i Haderslev begravet.

29. maj [døde] omtrent kl. 8 om formiddagen herr Engel Hainck i Flensborg, hvor han igen havde beklædt embedet et år efter det drab, som han var blevet absolveret for 1. søndag efter trin. Han blev båret gennem Åbenrå under sang og klokkeklang 1. søndag efter trin. — [altså] samme dag i forskellige år — og begravet i sin sognekirke i Løjt.

Samme dag havde jeg for første gang foretræde på slottet hos amtmandinde fru Elisabeth.

3. juni havde jeg foretræde hos amtmand Cai Rantzau.

8. juni holdt Heilwick, datter af hr. Joh. i Hellevad, bryllup med Jes Smits søn af Hønkys.

30. jun. blev Hieron. Rantzau, amtmand på Kielerhus, ved et møde udenfor byen dræbt med sværd af sin broder Paul. Begr.

25. juli.

13. juli holdt Laur. Dithmar prøveprædiken i Løjt.

31. juli overdrog mig på slotspladsen i nærværelse af præsterne i dette stift Cai Rantzow, amtmand på slottet her, i vor allerdurchlaughtigste og nådigste fyrste og hertug Philips navn provsteembedet og tilsynet med kirkerne i provstiet. Den helligste Gud og min Herre Jesu Kristi Fader give i Sin nåde, at embedet til Hans ære må blive mig og mange til frelse og lykke. Amen.

21. Nov.²⁴ vesp. [obiit] Ovenz Past. Vlderup amicus meus singularis. Den Midwecken tovor hadde he in Ornum bi s. Schwager sick lustig gemaket. E. tm. biduo ægrot.

Dom. 26. post Trin. Hac septimana gaf Hertg. Joh. to Sundborg sine Dochter edder Frowken thor Ehe einem jung Herrn von d Lignitz in Slesien, quo princeps et nr. præfectus comparuerunt²⁵.

3. Dec. baptiz. Botelt filia Joh. Petri Past. Betstedt ex Anna, D. Broderi vidua.

per noct. d. 4 ap. Dn. Canut in Lugum²⁶.

Min Offer to Winachten 6 mk 1 sk 10 p.

1590.

21. Febr. præfecto arcis nata filia Catharina baptiz. 2. Mart.

3. Maii cepit conventus Flensb. ubi præsto erant princeps noster Dux Philipp legati elect Sax et Landgr. Hess et [legati] Dania²⁷.

10. Junii convocaveram pastores quibus et aderat Georg Dupow²⁸ et alii.

15. Julii huc transiit Regina Dania^{29*} per noct. in arec.

[S. 8]

Inter 24 et 25 Sept. [obiit] Jo. Nicolai Heldew. Past. æt. 56²⁹.

4. Oct. baptiz filiulus Hinr. Preen^{29*}.

23. Dec. ward de nie Clock ufgehenget scholde wegen laut Michel Düblers brev 2½ Schip pund v 7 Lis pund 78 mk. 2 s.³⁰.

1591.

24. Febr. die Mattie [obiit] filia præfecti Ida æt. 2½.

21. Julii pridie Marie Magdalenæ interemtus est D. Laur.

Ouenus a Joh. Paludano qui Sacellanus eius in Rapsted fuerat cum pastores eius dioeceseos in foro politico postea in caupona hilares fuissent. Abeuntem Ovenum amice comitatur Paludanus prope suum domicilium, tq..... i[n] manica promens cul-

21. nov. om aftenen døde Ovenz, præst i Ullerup, min særdeles gode ven. Onsdagen forinden havde han deltaget i lystighed hos sin svoger i Ornum. Han var syg i kun to dage.

26. søndag efter trin. [23. nov.]. I denne uge gav hertug Hans i Sønderborg sin datter eller frøken til ægte til en junker von d. Lignitz i Slesien. Fyrsten og vor amtmand var til stede.

3. dec. døbt Botelt, datter af Joh. Petri, præst i Bedsted, og Anna, hr. Broders enke.

d. 4. [var jeg] natten igennem hos hr. Knud i Løgum.
Mit juleoffer 6 mk. 1 sk. 10 p.

1590.

21. febr. Amtmanden på slottet fødtes en datter Catharina. Døbt 2. marts.

3. maj begyndte mødet i Flensborg, hvor vor fyrste, hertug Philip, udvalgte udsendinge fra Saksen og fra landgreven af Hessen og [udsendinge] fra Danmark var til stede.

10. juni havde jeg sammenkaldt præsterne. Til stede var også Georg Dupow og andre.

15. juli kom den danske dronning hertil på gennemrejse. [Hun tilbragte] natten på slottet.

Mellem 24. og 25. sept. døde Joh. Nicolai, præst i Hellevad, 56 år gl.

4. okt. døbt en lille søn af Hinr. Preen.

23. dec. blev den nye kirkeklokke ophængt. Den skulde ifølge Michel Düblers regning veje $2\frac{1}{2}$ skippund og 9 lispund [og koster] 78 mk. 2 sk.

1591.

24. febr. Matthiasdag, døde amtmandens datter Ida, $2\frac{1}{2}$ år gl.

21. juli, dagen før Marie Magdalene dag, blev hr. Laur. Oven dræbt af Joh. Paludan, som havde været hans kapellan i Rabsted. Stiftets præster havde været på tinge og derefter været lystige i en kro. Da Oven gik, ledsagede Paludan ham i al venskabelighed, [indtil de var] i nærheden af hans bopæl. Da trak han, idet han lod, som om han tog i ærmet frem, en lille kniv, hvor-

tellum protraxit, quo pectus eius lethaliter uulneravit ex quo statim mortuus conciderat³¹.

29. Nov. baptiz. filiulus Annæ filiæ D. Joh. Helvad³² stupratæ a servo Domesticò Martino.

1592.

5. Febr. [obiit] Joh. Lows³³ Frater uxoris meæ.

14. Maii feriæpent.

19. Julii transiit hac principissa³⁴ nostra cum filia Christina desponsata principi Carolo Sudermanno in Svecia, habebatque secum 2 juniores filias per Daniam et Scaniam vectur[a].

6. Aug. bapt. filiulus Nis Hans.

1593.

23. Mart. Hans Preen³⁵.

Dn. 13 p. Tr. eram in Ris et filium D. Joh. Past. Marquardt³⁶ post cædem ab ipso et sodalitus factam ante annum Apenrad. publice absolvebam.

[S. 9]

4. Nov. nupt. celebr. Peter Preen, Hansii filius, faber cultrarius.

A. 1594.

11. Jan. Nouum organum in templo Apenradensi per artificem Matthæum Man de Buxtehud concinnatum et perfectum, ab Andrea Jacobi organista Flensb. probatum est multis præsentibus et usui sacro plene destinatum. Accepit artifex 300 marc. Lub. præter alios sumtus non multo minores 200 marc. Dn. præfect. Caius Ranzow sponte dedit 100 marc Claus Hoier 50 marc Wolfgang Kal 50 marc Senatus 20 thaleros, ceteri cives pro libitu quisque plus 60 thaleros, Laur. Dithmarus P. in Lucht dedit 6 thal., ego Joh. Gen. 4 thal.³⁷.

17. Febr. Integrum hoc octiduum visitatio ecclesiarum in hac præfectura iussu clementissimi principis Ducis Joh. Ad. Archiep. Brem et L. per M. Jac. Fabricium me una præsentem instituta et peracta est singulis diebus singulis ecclesiis visitatis³⁸.

med han sårede ham dødeligt i brystet. Præsten faldt med det samme død om.

29. nov. døbt en lille søn af Anna, datter af hr. Joh. i Hellevad. Hun var blevet besvangret af en tjenestekarl Martin.

1592.

5. febr. † Joh. Lows, broder til min hustru.

14. maj pinedag.

19. juli var her på gennemrejse vor [enke-]fyrstinde sammen med datteren Christina, som er forlovet med fyrst Carl af Sødermanland i Sverige. Hun havde på rejsen gennem Danmark og Skåne to yngre døtre med sig.

6. avg. Nis Hansens lille søn døbt.

1593.

23. marts. Hans Preen.

13. søndag efter trin. [9. sept.] var jeg i Ris og absolverede offentlig Marquardt, søn af hr. pastor Joh., efter drabet, som han og hans fæller havde forøvet i Åbenrå for et år siden.

4. nov. holdt knivsmed Peter Preen, søn af Hans, bryllup.

1594.

11. jan. Det nye orgel i Åbenrå kirke, som er blevet afstemt og fuldført af orgelbygger Matthæus Man fra Buxtehude, er i mange folks nærværelse blevet antaget af Andreas Jacobi, organist i Flensborg, og [derefter] efter bestemmelsen helt overdraget til kirkelig brug. Orgelbyggeren modtog 300 mk. 1. foruden andre omkostninger, ikke meget under 200 mk. Hr. amtmænd Cai Ranzow gav efter egen tilskyndelse 100 mk., Claus Hoier 50 mk., Wolfgang Kal[und] 50 mk., byrådet 20 daler, de øvrige borgere, hver efter behag, mere end 60 daler, Laur. Dittmar, præst i Løjt, gav 6 daler, jeg, Joh. Gen., 4 daler.

17. febr. Uafbrudt otte dage igennem er der nu efter ordre fra vor nådigste fyrste hertug Joh. Ad., ærkebiskop over Bremen og Lübeck, ved mag. Jac. Fabricius med mig som ledsager blevet af-

5. Maii bapt. Petri Pren filia Anna 27. sept. post nupt [obiit] 15. Jul.

8. Dec. copul Joh. Hoier³⁹ Scriba et Anna Louw Ebsens filia.

A. 1595.

2. Mart. baptiz. Wolfg. Kalunt et Marg. filia Margareta.

22. Jun. bapt. Petri Pren filius Hans.

5. Oct. copul. Michael Jessen et Marina Tegelmesters.

22. Nov. vesp. ca h 4 subito et improvise incendio summosa domus frumentaria et pistoria in arce Brunlund conflagravit, quam nulla hominum manus servare potuit et nisi Deus fauisset parum abfuit quin et ipsa arx incensa periisset.

[S. 10]

A. 1596.

18. Jan. despons. Claus Preen sutor et Cathar. filia Laur. Erland-sen.

14. Mart. copul Thom. Preen et Catharina Elers dochter.

11. Apr. [obiit] inter 6 et 7. matut. Jacob Petri⁴⁰ Diac Apenrad sepult fer 3 pasch.

9. Mai copul Claus Preen et Katrin filia Laur. Clauzen Erlantzen. m Jun. Tycho Taisen Diac⁴¹.

29. Aug. copul Hans Nissen de Haistrup et Marg filia Jo. Scribæ⁴².

17. Oct. valedix Theodorus organicen Segebergam petens⁴³.

26. Oct. Sponsat D. Joh. Petri vidui Past. Ris. cum Catharina vidua Jacobi Petri sacellani Apenrad.

14. Nov. [obiit] mater mea Gertrudis Petri, sep Dom. 24. Tr. conc. fun. habuit Laur Dithmarius P Lucht.

26. Dec. Henr. de Alefeld nobilis adolescen[s] interfecit Claus coquum in arce.

holdt og gennemført kirkevisitats i dette provsti, idet der var visitats i en kirke den ene dag, den næste i en anden.

5. maj. Døbt Peter Prens datter Anna, 27 uger efter brylluppet.
† 15. juli.

8. dec. Viet Joh. Hoier Skriver og Anna, datter af Louw Ebsen.

1595.

2. marts. Døbt Margareta, datter af Wolfg. Kalunt og Marg.

22. jun. Døbt Peter Prens søn Hans.

5. okt. Viet Michael Jessen og Marina Teglmesters.

22. nov. om aftenen henved kl. 4 nedbrændte ved en pludselig og uforudset ildebrand den øverste del af korn- og mølle- eller bagehuset på Brønlund slot. Ingen menneskehånd kunde have reddet det, og dersom Gud ikke havde været med os, var der overhængende fare for, at også selve slottet var blevet lagt i aske.

1596.

18. jan. trolovet skomager Claus Preen og Cathar., datter af Laur. Erlandsen.

14. marts viet Thom. Preen og Catharina Elersdatter.

11. apr. døde mellem 6 og 7 om morgenen diakon Jacob Petri i Åbenrå, begr. 3. påskedag.

9. maj viet Claus Preen og Katrin, datter af Laur. Clausen Erlantzen.

midt i juni Tycho Taisen diakon.

29. avg. viet Hans Nissen af Haistrup og Marg., datter af Joh. Skriver.

17. okt. tog organist Theodor afsked for at begive sig til Segeberg.

26. okt. trolovelse mellem enkemand hr. Joh. Petri, præst i Ris, og Catharina, enke efter Jacob Petri, kapellan i Åbenrå.

14. nov. døde min moder Gertrudis Petri, begravet 24. sønd. eft. trin. [21. nov.]. Ligtalen holdt Laur. Dittmar, præst i Løjt.

26. dec. Henr. v. Alefeld, en ung adelsmand, slog Claus Kok på slottet ihjel.

A. 1597.

20. Mart. bapt. Th Prehn filius Cai.

22. Maii [bapt] Pet [Prehn] filia Anna.

Marten Lauritzen⁴⁴ consul 16. Jul. [obiit].

Opfer 3 marc 3 s.

13. Aug. [obiit] filia natu minima præfect Fred. ab Alef, variolis.

A. 1598.

14. Jan. [obiit] Joh. Petri Scriba⁴⁵.

8. Jun. [obiit] Hans Nissen de Haistrup.

13. Aug. bapt. in arce Fred. ab Alef. præfecti filius Dirk⁴⁶.

[S. 11]

1599.

m Febr. nat. Petro Pren filius Hans.

Consul Claus Hans⁴⁷.

15. Apr. [obiit] Marg. ux. Dn. Jacobi Andreae in Hiordker.

17. Apr. [obiit] Jo. Petri Past. Ris. minist. 36.

Past. Biold. Joh.⁴⁸.

29. Jul. bapt. gemelli Andreas et Elisab., Th. Pren liberi.

13. Oct. bapt. in arce filius præfecti Fred. ab Alefeld Henricus.

Compatres: Gert Ranz.⁴⁹, Christoph. et Henr. Bockwolt fratres⁵⁰,

Hartich Ranzau⁵¹ Flensburgi habitans et Detl. v. d. Wisch cum ux.⁵².

1600.

10. Febr. N. filius Chresten Holmers Louwe.

20. Mart. baptiz Elina filia posthuma Jac. Pren.

29. Jun. bapt. Christian filius Nic Mollers organoed[i].

1601.

die Magdal. peperit præfecti ux. filium Benedict.

6. Sept. Dn. 13 p. Trin. copul ante altare Sacris finitis Claus Esmarch et Anna Kalunt⁵³.

1602.

F. purificat. Mariæ S. 2. Febr. finito catechismo 5. capitum et habita postrema concione sua publice valedixit rev. et doctus vir

1597.

20. marts. Døbt Th. Prehns søn Cai.

22. maj [døbt] Pet. [Prehns] datter Anna.

Morten Lauritzen, borgmester, 16. juli død. Offer 3 mk. 3 sk.

13. avg. døde amtmand Fred. v. Alefeldts yngste datter af børnekopper.

1598.

14. jan. døde Joh. Petri Skriver.

8. juni døde Hans Nissen af Haistrup.

13. avg. Døbt på slottet amtmand Frd. v. Alefeldts søn Dirk.

1599.

midt i febr. født Hans, søn af Peter Pren.

Borgmester Claus Hansen.

15. april døde Marg., gift med hr. Jacob Andreae i Hjordkær.

17. apr. døde Joh. Petri, præst i Ris. Tjenestealder 36 år.

Pastor Joh. i Biold[erup].

29. jul. døbt tvillingerne Andreas og Elisab., børn af Th. Pren.

13. okt. døbt på slottet amtmand Fred. v. Alefelds søn Henrik.

Faddere: Gert Ranz[au], brødrene Christoph og Henr. Bockwoldt, Hartich Rantzau, som bor i Flensborg, og Detl. v. d.

Wisch med hustru.

1600.

10. febr. Født en søn af Chresten Holmer, Louwe.

20. marts. Døbt Elina, sentfødt datter af Jac. Pren.

29. juni. Døbt Christian, søn af organist Nic. Møller.

1601.

Magdalenedag [22. juli] fødte amtmandinden en søn Benedict.

6. sept., 13. sønd. eft. trin., viet foran alteret efter endt gudstjeneste Claus Esmarch og Anna Kalunt.

1602.

Kyndelmisse, d. 2. febr., tog den agtværdige og lærde mand Tycho Taisen, kapellan og skoleholder, afsked med menigheden efter

Tycho Taisen Sacellanus et ludi moderator. In cuius locum vocatus vir pius et doctus juvenis Georg. Gerhardi q[ui] 29. Jan. Slesvigæ ordinatus a M. Jac. Fabricio et statim successit.

28. Mart. finita concione matut. coram altari absolvebam civem nomine Paulum Georgii a reatu homizidii in Petro Henningsen ante quinquennium perpetrato et postea in misse communicavit.
[S. 12]

30. Maii Domin Trin hora 6 mat. [obiit] uxor mea Ingeburga, sepult. 1. Jun. præsent. Pastoribus huius dioeceseos, conc. fun. habuit Laur. Dithmarus ex Gen. 23. de sepultura Saræ.
m. Aug. consul Claus Hans[en], Jürgen de Hussfaget. Metta ux[or] Sacellani⁵⁴.

22. Aug. copul. Otten Jurgensen cum Catharina vidua Joh. Petri Past. Ris.

Dn. 14. p. Tr. copul Jorgen van Dorrenstedt Haussvogt et Anna Lasses ministra præfectæ⁵⁵.

17. Oct. Dom. 20 post Trin. celebravi nupt. cum Metta filia D. Jac. Andreae in Jordkier⁵⁶.

2. Dec. obiit Soror mea Metta Flensburgi habitans peste infecta a Lalandico nauta domi suæ filius et filia Gertrudi soli ad sepulchrum vixerunt.

1603.

3. Jul. bapt. Nicol. filius Petri Pren.

25. Sept. nupt. Joh. Preen et Marinæ Petersdochter.

23. Oct. Georgii Boysen convivium Senatorium fuit.

1604.

10. Apr. bapt. filia Claus Esmarch Scribæ arcis nomine Margareta. Test. Gertrud ab Eitzen uxor D. Coppersmit⁵⁷.

13. Apr. [obiit] soror mea Catharina.

7. Oct. bapt. infans Claus Preen^{57*}.

endt katekisation over de 5 hovedstykker og efter at have holdt sin sidste prædiken. I hans sted er kaldet den fromme og lærde unge mand Georg Gerhardi, som den 29. jan. er blevet ordineret i Slesvig af mag. Jac. Fabricius, og som med det samme er blevet efterfølger i embedet.

28. mart. efter endt froprædiken absolverede jeg foran alteret en borger ved navn Paul Georgii (= Jørgensen), som for fem år siden havde pådraget sig en anklage for manddrab mod Peter Henningsen, og han deltog derefter i Nadveren under højmessén. 30. maj sønd. trin. kl. 6 om morgenen døde min hustru Ingeborg, begravet 1. jun. under deltagelse af præsterne i denne diocese. Ligprædiken holdt Laur. Dithmar af 1. Mos. 23 (om Saras begravelse).

Midt i avg. borgmester Claus Hansen, Jürgen husfoged, Metta kapellanens hustru.

22. avg. viede jeg Otto Jürgensen til Catharina, enke efter Joh. Petri, præst i Ris.

14. sønd. e. trin. [5. sept.] Jürgen van Dorrenstedt, husfoged, og Anna Lasses, tjenerinde hos amtmandinden, viet.

17. okt., 20. sønd. e. trin., fejrede jeg bryllup med Metta, datter af hr. Jac. Andreae i Hjordkær.

2. dec. døde min søster Metta boende i Flensborg. Hun var i sit hus blevet smittet med pest af en lålandsk skipper. Sønnen og datteren Gertrud var de eneste, som kørte til graven.

1603.

3. jul. døbt Nicol., søn af Peter Pren.

25. sept. gift Joh. Preen og Marina Petersdatter.

23. okt. Georg Boysen holdt sit rådmandsgilde.

1604.

10. apr. døbt en datter af skriveren på slottet Claus Esmarch ved navn Margareta. Fadder Gertrud v. Eitzen, hr. Coppersmits hustru.

13. apr. døde min søster Catharina.

7. okt. døbt et barn af Claus Preen.

1605.

- m. Apr. præfectus Clemens Gadendorp et ux Catherin⁵⁸.
7. Jul. bapt. Claus Prens filius Carsten.
20. Oct. copul. Hans Pren et Elisab. filia.
M. Diet. Schröder Past. in Cliple.

[S. 13]

1606.

- Cresten Jessen Stadtvogt⁵⁹.
15. Jun. baptiz filia Claus Pren Jun et
23. Jul. filius Hartic Pren q[ui] obiit 23. Oct.
7. Sept. nupt. Pet. Mauricii Scribæ arcis cum Cathar. filia Jasp.
Petersen⁶⁰ Senat. Tund.
7. Dec. [obiit] consul Nicol. Hansen⁶¹ hemiplexia.

1607.

11. Jan. renunciavit Diac. Georgius officium vocatus ad Wester
Lygum⁶².
14. Febr. [obiit] Christina Clausis, vidua consulis Nic. Hansen.
m. Aug. Ericus Diac⁶³.
13. Sept. natus filius Claus Esmarchs Paul. Compatr. D. Nic.
Cyræus, Theodor Rigge in Zegardt et puella Gesa filia D. Paul
ab Eitzen.
25. Oct. b Hansii Pren filius Hans, [obiit] 1608 8. Mart.

1608.

3. Jan. bapt. Jurgen Prens filia Anna.
10. Jan. bapt. Pet. Mauricii Scribæ filius Jasper. Compat. Anna
[coniunx] Præpos. Tund.

1609⁶⁴.

12. Mart. bapt. P. Maur. filius Mauricius.
22. Oct. nupt. Georgii Lassen⁶⁵ Haussvogts cum Marg filia Dn.
Laur. de Cliple.

1610.

10. Jan. natus mihi filius Petrus quem baptiz Paulus Johannis
Diac. filius sororis Cathar.

1605.

midt i April amtmand Clemens Gadendorp og hustru Catherin.
7. jul. døbt Claus Prens søn Carsten.
20. okt. viet Hans Pren og Elisab., datter af mag. Diet. Schrøder,
præst i Kliplev.

1606.

Cresten Jessen byfoged.

15. jun. døbt en datter af Claus Pren jun. og
23. jul. [døbt] en søn af Hartic Pren, som døde 23. okt.
7. sept. viet Pet. Mauricius (Moritzen), skriver på slottet, og
Cathar., datter af Jasp. Petersen, rådmænd i Tønder.
7. dec. døde borgmester Nicol. Hansen af et halvt slag.

1607.

11. jan. fratrådte diakonen Georg embedet efter at være kaldet til
Vester Løgum.
14. febr. døde Christina Clauses, enke efter borgmester Nic.
Hansen.
Midt i avg. Erik diakon.
13. sept. født en søn af Claus Esmarck, Paul. Faddere Hr. Nic.
Cyræus, Theodor Rigge af Søgård og pigen Gesa, datter af hr.
Paul v. Eitzen.
25. okt. døbt Hans Prens søn Hans, døde 1608 d. 8. marts.

1608.

3. jan. døbt Jurgen Prens datter Anna.
10. jan. døbt Jasper, søn af skriver Pet. Mauricius (Moritzen).
Fadder: Anna [gift med] provsten i Tønder.

1609.

12. marts døbt P. Moritzens søn Mauricius.
22. okt. viet husfoged Georg Lassen og Marg., datter af hr. Laur.
i Kliplev.

1610.

10. jan. født mig en søn Peter. Diakonen Paul Johannis, min
søster Catharinas søn, døbte ham.

22. Apr. Dom. Misericord cum Sacris et benedictioni in templo interfuerat prudens et honestus vir Nic Esmarus consul cito pransus Luchtoviam iter cum curru ingrederetur ipse solus in curru servo auriga cominus absente ab insidiatore Jurgen Schütte up dem Tegelhave⁶⁶ (nescio ob

[S. 14]

quas simultates) in bivia im Langenwade selopeto⁶⁷ vel bombardata⁶⁸ scelerate simul ac miserabiliter in dextrum latus confixus et occisus est: seruus Nis audito sono mox rediit ad currum et paucissimis dictis uerbis expiravit et in oppidum et domum suam miserabili multorum spectaculo et commiseratione reductus est. 19. Maii hor. XI. antemerid subito et horribili incendio conflagravit australis et maxima pars oppidi a domo Hinr. Jacobsen et intra 3 horas exusta sunt curia templum domus pastoris et saccellani.

12. Junii vocatus in arcem ad captivum (propter generum Claus Esmarch nefano globo interfectum) Wulf Calundt et uxorem Marg. illam q[ui]dem aliquoties rogante M. Bluting⁶⁹ actore accedens ad seriam confessionem commovere non potui illum autem prælecto prius ab ipso [affirmato] prolixo temptamento⁷⁰ præsentate D. Nic. Cypræo a Dn. Joh. Stanhufio⁷¹ serio confitentem et poenitentem absolvi a peccatis et S. eucharistiam administravi. Margaretam a.⁷² mane 13. Junii Dn. Paulus Sacellanus invitam fere absolvit. Hoc die⁷³ 13. Jun. illa prope coemiterium decollata est et petitione magna in cemeterio sepulta. Ille vero in Arnsberg in magna et multa hominum congregatione magnoque æstu rota tusus et mulctatus. Filia Anna ux. Esmari interim captiva in arce.

.....⁷⁴

[S. 15]

1611.

6. Oct. bapt. Claus Pren jun. filius Hinr. [obiit] 1614.

22. apr. Da om søndagen Misericord. den velvise og velærværdige borgmester Nic. Esmar[ck] havde deltaget i altergangen og modtaget velsignelsen, begav han sig efter en hastig frokost til vogns på vej mod Løjt, men blev, mens kusken havde fjernet sig lidt og han selv sad ene i vognen, ud fra et mig ukendt fjendtlighedens motiv, på skillevejen i Langvad angrebet af snigskytten Jürgen Schütte up dem Tegelhøve (på Teglgården), som med et ildvåben af en eller anden art, på en forbryderisk og tillige ynkelig måde ramte ham i højre side og dræbte ham. Kusken Nis havde hørt lyden og kom snart tilbage til vognen, men borgmesteren udåndede efter at have sagt nogle få ord. Hans lig blev ført tilbage til byen og til hans hjem, mens mange stod og ynkedes ved dette sørgelige syn.

19. maj kl. 11 om formiddagen gik ved en pludselig og skrækkelig ildebrand den sydlige og største del af byen fra Hinr. Jacobsens hus op i flammer, og i løbet af 3 timer nedbrændte rådhuset, kirken og præste- og kapellanboligen.

12. juni blev jeg kaldt op på slottet til fangen Wulf Calundt og hans hustru Marg. (i anledning af, at svigersønnen Claus Esmarch var blevet dræbt ved en morderkugle). Medens anklageren M. Bluting adspurgte konen nogle gange, trådte jeg til, men formåede ikke at bevæge hende til at aflægge en alvorlig tilståelse. Manden derimod bekendte og angrede alvorligen, efter at hr. Joh. Stanhuf i nærværelse af hr. Nic. Cypræus havde oplæst selve den udførlige [forhørsprotokol] med anklagedes egen tidligere tilståelse. Jeg meddelte ham da syndsforladelse og tog ham til alters. Kapellanen hr. Paul absolverede imidlertid Margareta i morges d. 13. juni næsten mod hendes vilje. I dag, d. 13. juni, blev hun halshugget i nærheden af kirkegården og i opfyldelse af en indtrængende bøn begravet på kirkegården. Manden derimod blev i stor hede radbrækket og rettet på Arnbjerg, hvor en stor menneskehob var stimlet sammen. Datteren Anna, Esmar[ck]s hustru, sidder imens som fange på slottet.

1611.

6. okt. døbt Hinr., søn af Claus Pren jun., døde 1614.

1613.

18. Apr. bap. Hans Pren filius Diterich.

30. Mai nupt. vidui Jurgen Preen et Cæciliæ.

28. Dec. [obiit] vidua Joh. Scribæ⁷⁵ Gertrud æt. 77. nata inter Eckernförd et Kil in pago Borona patre Claus Reimers matre Gertrud, nupt. celebr. æt. 24. vixit in coniugio cum Jo. Petri 35. vidua 18 annos.

Petrus Scriba⁷⁶ [obiit] 1552 9. Maii quo filius in officio successit ad 1590. Amtsverwalt.

1618.

5. Febr. [obiit] consul Jens Lowsen⁷⁷.

Dermed slutter optegnelserne fra tiden inden 1631, da Åbenrå ældste kirkebog begynder.

Ex design. Hubschmanni⁷⁸.

1643.

27. Mart. is ein sehr grote Storm v. Waterfloth uth dem Nordosten v. ein so grosser Schnee plötzl gefallen als k[ein] Mensch dencken können, kein Mensch hat reisen noch e[in] Nachbar zum andern kommen können. Der Storm v. Schnee daurete 3 Dage. Und wie das alles plötz. entstand, so sind die Schweden hernach im Dec. plötzl. ins Land gefallen.

1647. im Julio hat Ambrosii Beckers Fr. 3 Kinder zu Welt gebracht 30 Sept a nupt. Sie ist die Kleinste person in d Gemeine⁷⁹.

1647.

[S. 16]

15. Aug. Jo. Marcelli S. Marcus⁸⁰.

4. Oct. Bapt. Georg Hübschmanni filius Hans⁸¹ Comp. Pet. Generanus P. in Büldrup et Catrine H. Hansis P. in Stubbeck. Im 16. Jahr unsers Ehestandes ist meine Fr. zuerst mit dieser Leibes Frucht gesegnet, nachdem sie bisher unfruchtbar gewesen.

1613.

18. apr. døbt Hans Prens Søn Diterich.

30. mai bryllup mellem enkemand Jurgen Pren og Cæcilia.

28. dec. døde Joh. Skrivers (Hans Petersens) enke Getrud 77 år gl. Hun var født mellem Eckernförde og Kiel i byen Borona. Hendes fader hed Claus Reimers, moderen Gertrud. Hun blev gift med 24 år, levede i ægteskab med Joh. Petri i 35 år og var enke i 18 år. Peter Skriver døde 1552 9. maj. Hans søn fulgte ham i embedet indtil 1590 [som] amtsforvalter.

1618.

5. febr. døde borgmester Jens Lowsen.

— — —

Dermed slutter optegnelserne fra tiden indtil 1631, da Åbenrå ældste kirkebog begynder.

Af Hübschmanns optegnelser.

1643.

27. marts er der [kommet] en meget stor storm- og vandflod fra nordøst, og der er pludselig faldet så megen sne, som intet menneske har kunnet tænke sig. Intet menneske har kunnet rejse, ej heller har nabo kunnet komme til nabo. Stormen og sne-faldet varede 3 dage. Og ligesom alt dette opstod pludseligt, er svenskerne derefter i december pludseligt faldet ind i landet.

1647 i juli måned har Ambrosius Beckers hustru bragt 3 børn til verden, 30 uger efter brylluppet. Hun er den mindste person i menigheden.

1647.

15. avg. Marcus, søn af Joh. Marcussen [døbt].

4. okt. Døbt Georg Hübschmanns Søn Hans.

Faddere Peter Generanus, præst i Bjolderup, og Catrine, hr. Hans i Stubbæks hustru.

I vor ægtstands 16. år er min hustru for første gang blevet vel-signet med denne livsfrugt, efter at hun hidtil havde været ufrugt-bar.

Esse videbatur sterilis qui totus agellus
 Vel tandem segetem protulit ecce mihi!
 Grata mora est thalamo, quam fructus pensat amoris,
 Et mora non grata est, quæ sine fruge perit.
 Quapropter gnatus, mora quem mihi distulit ingens
 Optima non generis spes nequit esse mei.
 Opto seges segetem trumat, messisque sequatur
 Multa: thori nam sunt pignora Dona Dei.

1648.

13. Maii nata Diac (ab 1609) Pauli Johannis et Botelt filia
 Catrina⁸².

1649.

19. Sept. bapt. Jo Marcelli filius Peter⁸³.
 9. Nov. nat. mihi filius Valentin⁸⁴.
 25. Nov. nat. Sebast. Stahls filia Catrin Marg.⁸⁵.

1651.

17. Oct. 1653 B [Sebast Stahls filia] Mari Elis.
 28. Mart. 1656 nat. [Sebast. Stahls] filius Hinrich⁶⁷.
 10. Dec. natus filius meus Jürgen Hübschmann. Compatr. Canut
 Brun Past. Lugum, Jo. Ivvari P. Ensted, Catharine [coniunx]
 H Pauli in Ries⁸⁶.

1655.

4. Mart. Nat des Amtm. Brocktrop Sohn Detlev Gev. Jasp. v.
 Bockwolt [au]f Schubelgaard v dessen Sohn Claus, Wilh. Ru-
 mor to Cappel⁸⁸.
 1. 2. 3. Maii is Joh. Frd. Wint[erfeldt] 14 jähr Amptmann von
 uns affgescheten.

1656.

Domin XIV p. Trin hat Joh. Brandorfius Tunderensis, Diac sine
 erste Messe gesungen.
 Anders Raven Schierbeckensis civis Hafn hat zur Ehe gehabt H.
 Wilhelms Past. Witstedt dioec. Hathersl. filiam⁸⁹.

Gold mig syntes den ager, den bitte, så ganske dog har den
Sæd nu båret tilsidst, sæd så min sandten til mig!
Dejligt at dvæle i kamret, når elskovsfrugt ventetid lønner,
Kær er os ventetid ej, frugtløst når tålmodet var.
Derfor den lille, som mig umådeligt tålmod dog bragte,
Giver mig bedste håb, at min slægt skal ej dø.
Gid da sæd måtte avles af sæd og høsten må blive
Stor: thi lejets pant er os gave fra Gud.

1648.

13. maj Diakon Paul Johannis, diakon siden 1609, og Botelt fødtes en datter Catrina.

1649.

19. sept. døbt Jo. Marcussens søn Peter.

9. nov. født mig en søn Valentin.

25. nov. Sebastian Stahls datter Catrin Marg. født.

1651.

17. okt. 1653 døbt Sebastian Stahls datter Mari[a] Elis[abeth].

28. marts 1656 født Sebastian Stahls søn Hinrich.

10. dec. min søn Jürgen Hübschmann født.

Faddere: Knud Brun, præst i [Øster] Løgum,

Jo. Iversen, præst i Ensted, og Catharine, gift med hr. Paul i Ris.

1655.

4. marts født amtmand Brockdorffs søn Detlev. Faddere: Jasp. v. Bockwolt på Skovbølgård og hans søn Claus, Wilh. Rumor af Kappel.

1. 2. 3. maj har Joh. Frd. v. Wint[erfeldt], der har været amtmand her i 14 år, taget afsked med os.

1656.

14. søndag efter Trin. [7. sept.] har Joh. Brandorf fra Tønder sunget sin første messe som diakon.

Anders Raven, københavnsk borger, født i Skærbæk, har været gift med en datter af hr. Vilhelm, præst i Vedsted, Haderslev diocese (provsti).

[S. 17]

1657.

25. Nov. B. diaconi filia Catrine⁹⁰.
Kön. Stiftsvogt Joh. Ebsen in Kolstrup⁹¹.

1659.

7. Febr. M. Jo. Fabricii P. Lucht filius Hans Christ. bapt.⁹².
14. Mart. Diac. Brandorp filia Mette⁹³.
15. Aug. Præfecti Broctorp filius Sigism. Elias⁹⁴.
9. Dec. bapt. Adolphi Lundii exulis, P. Velstedt filius Johan⁹⁵.

1661.

21. Jan. Diac. Brandorpii filius Paul⁹⁶.

1662.

5. Mart. B. Nicolai P. Betsted filia Dorte Sophi.
hoc A. næt. fratris Antonii filius Peter⁹⁷.
2. Apr. Bap. H. Hans to Warnis filius Pet.⁹⁸.
28. Dec. Joh. Diac. filia Botel⁹⁹.

1663.

Eras. Diac. Lucht¹⁰⁰.
13. Maii Bapt. H. Hans in Warnis filius Johan.
5. Sept. - - - - Stubbeck - Pet.¹⁰¹
17. Dec. - - Pet. in Riese - Bastian.

1664.

18. Apr. B. H. Hans to Heldewat filius Peter¹⁰².

1665.

16. Feb. H. Pet to Ries filia Marg.¹⁰³.
16. Mai Diac. Brand. filia Maria B. Gev. H. Joh. Matzens P.
Nübel Fr.¹⁰⁴.
29. Oct. Theod. Michelsens medici filia Lucia¹⁰⁵.

1657.

25. nov. Diakonens datter Catrine døbt.
Kongelig stiftsfoged Joh. Ebsen af Kolstrup.

1659.

7. febr. Hans Christian, søn af mag. Jo. Fabricius, præst i Løjt, døbt.

14. marts Diakon Brandorps datter Mette [døbt].

15. avg. Amtmand Brockdorffs søn Sigism. Elias [døbt].

9. dec. Den »landflygtige« præst i Felsted Adolph Lunds søn Johan døbt.

1661.

21. jan. Diakon Brandorfs søn Paul [døbt].

1662.

5. marts. Dorte Sophi, datter af præsten i Bedsted Nicolai, døbt.
I dette år fødtes min broder Antons søn Peter [en lille søn].

2. april Peter, søn af hr. Hans i Varnæs, døbt.

28. dec. Botel, datter af diakon Joh., [døbt].

1663.

Eras[mus] diakon i Løjt.

13. maj døbt Johan, søn af hr. Hans i Varnæs.

5. sept. døbt Peter, søn af hr. Hans i Stubbæk.

17. dec. døbt Bastian, søn af hr. Peter i Ris.

1664.

18. april døbt Peter, søn af hr. Hans i Hellevad.

1665.

16. febr. [døbt] Marg., datter af hr. Peter i Ris.

16. maj døbt Maria, datter af diakon Brand[orff]. Fadder: Præsten i Nybøl Joh. Matzens hustru.

29. okt. Lucia, datter af lægen Theodor Michelsen, [døbt].

1668.

1. Nov. Diac. Andr. Rabe s. Erste Messe gesungen.
1669 d. 27. Dec. Diac. Corvini filia Catrin Marg.¹⁰⁶.

1670.

25. Sept. Claus a Sallern Stadtskriv. filius Thom.¹⁰⁷.
1671 17. Febr. - - - - - Sebast.¹⁰⁸.

[S. 18]

Mortui.

1632 7. oct. Jes Matzens Senat. filius Frid. N. 1599.
1636 12. Mart. Jes Matzen Senat. æt. 81.
1637 30. Jul. Pet Paludanus P. Bulderup de siner Sprake verlostig von s. Ampt afgetreden v. tho Apenrade to wahren begewen.
1637 13. Jul. Anna Pet. Paludani vidua¹⁰⁹.
1644 22. Mart. Hans Mangensens consulis filia Maria. An dissem Dage worde 4. Compagnie van des Obr. Duglassen Regiment to Apenr. inqvartert, d. Obrist Lieut. über dis Volck war Wilh. Barklei Scotus.
28. Mart. deden de Königl. Soldaten e[inen] Einfall, tödteden 28 Schwed. Reuter v. togen + groter büte to Schepe.
1646 20. Oct. [obiit] Jürgen Roleffsen Senat æt. 60.
1649 2. Jun. [obiit] Paul von Wittorp nobilis¹¹⁰.
1651 21. Maii [obiit] Jo. Marcellus æt. 35.
1654 5. jan. Paul Jacobi R[ector] Ries æt 79 minist. 54.^{110*}.
1655 14 Feb. Peter Moritzen Amtschriwer æt 76¹¹¹.
13. Apr. hor. 3 matut. am stillen Fr. [obiit] Paul Johannis diac. æt. 76 XI Wochen minist. 46¹¹².
1657 18 Aug. sind de Schwedische Völcker int Amt Apenrade angelanget tho Boldersleff beth in Riess Caspel gelegen erschreckl. geplündert v. gerowet. Am 21. Aug. is de König von Schweden tho Apenrade angelanget ohngefehr mit 1000 Reutern, to welcher Tid de gude Borger e. schwere Inqvarterung gehat, etl. 12/20 ja 24 Perde, v. ener 40. Den 22. ist Rex fortgereiset na Hadersleben¹¹³.

1668.

1. nov. har diakon Andr. Rabe sunget sin første messe.
1669 d. 27. dec. [døbt] Catrin Marg., datter ad diakon Corvinus (Rabe).

1670.

25. sept. Thomas, søn af byskriver Claus v. Sallern [døbt].
1671. 17. febr. Sebast[ian], søn af byskriver Claus v. Sallern [født].

Døde.

1632 7. oct. Frid[rich], søn af rådmand Jes Matzen, født 1599.
1636 12. marts rådmand Jes Matzen, 81 år gammel.
1637 30. juli Peter Paludan, præst i Bylderup, som havde mistet mælet, havde opgivet embedet og var flyttet til Åbenrå.
1637 13. juli Peter Paludans enke Anna.
1644 22. marts Borgmester Hans Mangensens datter Maria. Denne dag blev 4. kompagni af oberst Duglasses regiment indkvarteret i Åbenrå. Oberstløjtnant over disse krigsmænd var Wilh. Barklei Scotus.
28. marts gjorde de kongelige soldater et indfald, dræbte 28 svenske ryttere og tog med stort bytte til deres skibe.
1646 20. oct. døde rådmand Jürgen Roleffsen, 60 år gammel.
1649 2. jun. døde adelsmanden Paul von Wittorp.
1651 21. maj døde Joh. Marcussen, 35 år gammel.
1654 5. jan. [døde] Paul Jacobsen, sogneprest i Ris, i sit 79. leve- og 54. embedsår.
1655 14. febr. [døde] amtsskriver Peter Moritzen, 76 år gl.
13. april kl. 3 om morgenen — langfredag — døde diakonen Paul Johannis, 76 år 11 uger gl., efter 46 års tjenestetid.
1657 18. avg. er de svenske krigsskarer nået til Åbenrå amt, [nemlig] til Bolderslev, har ligget indtil i Ris sogn, og har plyndret og røvet forskrækkeligt. Den 21. august er kongen af Sverige ankommet til Åbenrå med omtrent 1000 ryttere, til hvilken tid de gode borgere har haft en tung indkvartering, nogle [har måttet tage] 12—20 ja 24 og en [endog] 40 heste. Den 22. er kongen rejst videre til Haderslev.

27. Dec. [obiit] Jürgen Preen Senat. æt. 78.

[S. 19]

Cantor 1655 loco Anton Bruns sine causa a Magistr. remoti Christoph Meerkatz¹¹⁴ ex Marchia Brand, q 1657 post Mich dimiss. petubi homo nepius valde etc. etc. etc.

1658 11. Mart. [obiit] in partu Catharina uxor H. Hans to Stubbeck et Jo Ancharii præpos. filia unica, m. Fr. Halbschwester nata

1627 27. jan. Parentes eius mortui 1630 Febr. nupsit marito 1646 11. Febr.

1658 7. Aug. is Rex Svec + 12000 r (?) j 60 od. 70 Schepen angekommen to Corsör v. heft sick na Copenh. begeben¹¹⁵.

1659 23. Mart. [obiit] Marg. Strukes c[oniunx]¹¹⁶ Carsten Detleffs Stadtvagt æt 76.

24. Apr. [obiit] Paulus Paulinus Cantor Apenr. æt. 30.

17. Oct. [obiit] Reinh. Reimarus P. Bedsted e. treuer fleis. Exempl. Pred. ab 1644 æt 42.

19. Oct. [obiit] Laur. Boetius Patri adjunct in Heldewat. ordinatus Toningæ a Reinbotio pred. Reminisc. d. 26. Febr. introd. d. 18. Mart. [obiit] 19. oct. æt. 35.

23. Nov. [obiit] Georg Boetius P. Heldeu æt. 70. ministr. 48 sepult. 28. dec. wegen d. fremden Rüter als Kayserl., Polen v. Chur Brand.

1660 2. Jan. togen de letzte Polacken dorch disse Stadt na Holsten v. folgends gantz uth dem Lande¹¹⁷.

5. Jan. Sepult ux Ad. Lundi P. Velsted.

7. Jan. [obiit] exul Pet. Martini Wardanus P. Jordkier æt. 57. min 6 W. minist. 32 ab 1627 ordin nach Mich. ^{117*}

[S. 20]

26. Jan. [obiit] H. Pet. Generanus æt. 50 3 W natus loco 10 Jan e. frommer Ernst v. gedult Mann in allem Kreuz v. Widwert¹¹⁸. Den 2. Jun. gegen den Abend als am Sonnabend vor Exaudi is Jacob Cornelius Farber ein Wedderdoper alher + s. Fru v. 5 Kinder gewahnt in etl. Jahren vom Brantwein den he brande od.

27. dec. døde rådmand Jürgen Preen, 78 år gl.

Christoph Meerkatz af Mark Brandenburg, der i 1655 var blevet kantor i Anton Bruns sted, som uden grund var blevet fjernet af magistraten, er 1657 efter mikkelsdag blevet afskediget, fordi han var et meget ugudeligt menneske osv. osv. osv.

1658 11. marts døde i barselseng Catharina, gift med hr. Hans i Stubbæk og provst Jo. Anchersens eneste datter, halvsøster til min hustru, født 27. jan. 1627. Hendes forældre var døde i febr. 1630, og hun havde giftet sig 11. febr. 1646.

1658 7. avg. er kongen af Sverige ankommet til Korsør med 12000 ryttere(?) i 60 eller 70 skibe og har begivet sig til København.

1659 23. marts døde Marg. Strukes, byfoged Carsten Detleffs [ens] hustru, 76 år gl.

24. apr. døde kantor Paul Paulsen i Åbenrå, 30 år gl.

17. okt. døde Reinh. Reimarus, præst i Bedsted, en tro, flittig forbilledlig præst. [Han har været i embedet] siden 1644. Alder: 42 år.

19. oct. døde Laur. Boetius i Hellevad, [som var] hjælpepræst hos faderen. [Han var blevet] ordineret i Tønning af Reinbot, [havde] prædiket søndagen Reminiscere d. 26. febr., [var blevet] indført i embedet d. 18. marts, døde d. 19. oct., 35 år gl.

23. nov. døde Georg Boetius, præst i Hellevad, 70 år gl. Embeds-tid 48 [år], begravet [først] 28. dec. på grund af de fremmede ryttere, kejserslige, polske og kurbrandenborgske.

1660 2. jan. tog de sidste polakker gennem denne by i retning af Holsten og derefter helt ud af landet.

5. jan. blev præsten i Felsted Ad. Lunds hustru begravet.

7. jan. døde »i landflygtighed« Pet. Martini Wardanus, præst i Hjordkær. 57 år mindre 6 uger gammel. Embedstid 32 [år], [nemlig] fra 1627, [da han var blevet] ordineret efter mikkelsdag.

26. jan. døde hr. Pet. Generanus, 50 år 3 uger gammel, født på stedet 10. jan. [1610]. En from, alvorlig mand, der bar al lidelse og modgang i tålmodighed.

Den 2. juni, lørdagen før Exaudi, henimod aften er gendøberen Jacob Cornelius Farber, som med kone og 5 børn har boet her i nogle år, blevet forbrændt af den brændevin, som han brændte

clarede, v[or]brant, an solchen Schmerzen is he d. 5. Jun. gestorben v. na Fridrichstadt gefohret v. begraben.

21. Oct. [obiit] Pet Duborg¹¹⁹ Senat æt 66.

1661 3. Jan. e. erschreckl. Sturm item twischen d. 4. v. 5. erstl. uth Südwesten darna Abends um XI beth morg um 5 uth dem Nordwest dede groten Schaden an Kercken Husen, Stallen, warp de böhme v. d Erden vt eben so vorher 16. Nov. 1660.

1659 10. Aug. [obiit] unser Hertzog Textus ex Es 56 Justus perit collega diucius(?) ego deditius(?)¹²⁰.

1661 27. Apr. ist Hertzog Christian Albr. von Predigern, Brm v. Rath v. den Luden resp. in Stadt v. Amt [au]f d. Schlos gehuldiget¹²¹.

1662 23. Oct. [obiit] Conr. Tortzenius Past Heldevad æt 42.

1663 31. Aug. [obiit] Hans Callesen Haussvogt¹²².

[S. 21]

1667 13. Nov. [obiit] Catrine Reepslogers Thomæ Petri Diac. Bredst. filia et uxor 1.) Samuel Süling von Drelstrup¹²³.

1667 30. Oct. [obiit] Augusta Elis von Winterfeld geb. von Alefeldt 49. Sepul in æde Cathedr. Lubec¹²⁴.

1667 3. Dec. [obiit] Jo Fred. von Winterfeld præfect. Apenrad.

1668 15. Mai [obiit] Jo Brandorp Diac. nat. Tund 1634. 10. Mart. Diac. ab 1656. 31. Aug. æt. 34. 9 weck.

Cantoris antecessores¹²⁵.

H. Canut, H. Christian Steffens, H. Christoph Zweichel, H. Laur. Moritzen v. Ant. Brun¹²⁶.

1671 8. Dec. [obiit] Fred. Callesen Hargesvogt in Ries harde æt 36.

Ex design. Hübschmanni¹²⁷.

1624 11. Mart. [obiit] Jo. Generanus Præp. Apenr.

1625 M. Mart. [obiit] M. Eb. Hollender - - 128

1630 M. Febr. [obiit] Jo. Anchener - - 128

1626 26. Oct. Jac. Andræ P. Jordkier¹²⁸.

og destillerede, og er da død af smerter d. 5. juni, hvorpå han blev ført til Frederiksstad og begravet der.

21. okt. døde rådmand Peter Duborg, 66 år gl.

1661 3. jan. er en skrækkelig storm brudt løs og igen mellem 4. og 5., først fra sydvest, derefter fra kl. 11 om aftenen indtil kl. 5 om morgenen fra nordvest. Den forvoldte stor skade på kirken, huse, stalde og rev træerne op af jorden, som det havde været tilfældet d. 16. nov. 1660.

1659 10. avg. døde vor hertug. Teksten var af Es. 56: Den retfærdige omkommer. Min embedsbroder talte længere (?), jeg med større inderlighed (?).

1661 27. april er hertug Christian Albr[echt] blevet hyldet på slottet af præsterne, borgmester og råd og folket henholdsvis i byen og amtet.

1662 23. okt. døde Conr. Tortzen, præst i Hellevad, 42 år gl.

1663 31. avg. døde husfoged Hans Callesen.

1667 13. nov. døde Catrine Rebslagers, datter af Thomas Petri, diakon i Bredsted, og gift første gang med Samuel Süling af Trelstorp.

1667 30. okt. døde Augusta Elis[abeth] von Winterfeld, født von A[h]lfeldt, 49 [år gammel]. Begravet i domkirken i Lübeck.

1667 3. dec. døde Jo. Fred. von Winterfeld, [tidligere] amtmænd i Åbenrå.

1668 15. maj døde diakon J. Brandorp, født i Tønder 1634, 10. marts, diakon fra 1656 31. avg. Alder 34 [år] 9 uger.

Kantorens forgængere:

Hr. Knud, hr. Christian Steffens, hr. Christoph Zweichel,
hr. Laur. Moritzen og Ant[on] Brun.

1671 8. dec. døde Fred. Callesen, herredsfoged i Ris herred, 36 år gl.

Af Hübschmanns optegnelser.

1624 11. marts døde Jo. Generanus, provst i Åbenrå.

1625 midt i marts døde mag. Eb. Hollender, provst i Åbenrå.

1630 midt i febr. døde Jo. Anchener, provst i Åbenrå.

1626 26. okt. [døde] Jac. Andreae, præst i Hjordkær.

- 1635 Dec. M. Fred. Dame Præp. Flensb.
 1634 M. Sim. Henrici Diac. Mar. Fl.^{128*}.
- 1636 16. Nov. Wilh. Canuti P. Loyt.
 1640 24. Nov. Andr. Spandovius P. Lugomonast¹²⁹.
- 1641 5. Apr. Jo. Petri P. Betsted.
 1642 31. Dec. Marcus Johannis P. Biolderup.
 1641 31. Dec. M. Paul Walther Diac. Mar. Fl.
 [S. 22]
 1643 m. Jan. D. Henric. Luis Medicus Flensb.¹³⁰.
 1645 31. Maii Joh. Hennings Diac. Nic. Fl.
- 1640 ca Martini M. Jac Fabricius Superint. æt. 83.
- 1645 24. Apr. M Jac. Fabr. Jun. Superint. æt. 56.
- 1645 Mart. M Henr. Gladovius Archid. T[empli] cath. Slesv.
- 1646 15. Jul. Christian Sledanus^{130*}.
 1649 Mart. M. Jo. Rotlöben Præp. Hath.¹³¹.
 - - M. Andr. Rondorpius Præp. Rip.
 - 2. Apr. Casp. Wilhadius P. Loyt æt. 33¹³².
 - m. Apr. M. Chr. Straus Præp. Rensb.
 1650 28. Jan. Th. Lundius Diac. Joh. Fl. æt. 42.
- 3. Jul. Jac. Brune Past Clipleff æt. 49.
 - 9. Aug. M. Pet. Fabricius P. Warnitz æt 71.
- 1651 3. Jan. [obiit] H. Philip Past. zu Duttebul æt. 34.
 1652 10. Jun. Andr. Boetius P. Melby.
 - 13. Aug. Bernh. Mauritius Præp. Tund æt. 47 ux 19. Jul.
- Jul. Jo. Kröchel Archid. Hus.
 - Oct. Pet. Dancw P. Hus.
- 1653 20. Febr. M. Gerh. Ouw P. Joh. Fl.

- 1635 i dec. [døde] mag. Fred. Dame,, provst i Flensborg.
- 1634 [døde] mag. Sim. Henrici, diakon ved Mariekirke i Flensborg.
- 1636 16. nov. [døde] Wilh. Canuti (Knudsen), præst i Løjt.
- 1640 24. nov. [døde] Andr. Spandovius, præst i Løgumkloster (skal være Øster Løgum, se note).
- 1641 5. april [døde] Jo. Petri, præst i Bedsted.
- 1642 31. dec. [døde] Marcus Johannis, præst i Bjolderup.
- 1641 31. dec. [døde] magister Paul Walther, diakon ved Fruekirke i Flensborg.
- 1643 midt i jan. [døde] hr. Henrik Luis, læge i Flensborg.
- 1645 31. maj [døde] Joh. Hennings, diakon ved St. Nikolaj kirke i Flensborg.
- 1640 omkring Mortensdag [døde] superintendent mag. Jac. Fabricius, 83 år gl.
- 1645 24. april [døde] superintendent mag. Jac. Fabricius jun., 56 år gl.
- 1645 i marts [døde] mag. Henr. Gladovius, archidiakon ved domkirken i Slesvig.
- 1646 15. juli [døde] Christian Sledanus.
- 1649 i marts [døde] mag. Jo. Rotlöben, provst i Haderslev.
- 1649 i marts [døde] mag. Andr. Rondorp, provst i Ribe.
- 1649 2. apr. [døde] Casper Wilhadi, præst i Løjt, 33 år gl.
- 1649 midt i apr. [døde] mag. Chr. Straus, provst i Rendsborg.
- 1650 28. jan. [døde] Th. Lund, diakon ved St. Hans kirke i Flensborg, 42 år gl.
- 1650 3. juli [døde] Jac. Brun, præst i Klipleve, 49 år gl.
- » 9. avg. [døde] mag. Pet. Fabricius, præst i Varnæs, 71 år gl.
- 1651 3. jan. [døde] hr. Philip, præst i Dybbøl, 34 år gl.
- 1652 10. juni [døde] Andr. Boetius, præst i Medelby.
- » 13. avg. [døde] Bernh. Mauritius, provst i Tønder, 47 år gl., hans hustru 19. juli.
- » i juli [døde] Jo. Kröchel, førstediakon i Husum.
- » i okt. [døde] Peter Dancw[erth], præst i Husum.
- 1653 20. febr. [døde] mag. Gerh. Ouw, præst ved St. Hans kirke i Flensborg.

[1653] fer. 3. pasch. Otto Beier Consul Fl.

- 16. Aug. Hertz. Joh. Christian zu Sunderburg.
- [circiter] Pasch. ^{132*} M. Jo. Moldenit Præp. Troen.
- 18. Aug. Dav. Monrad Præp. Als.
- 9. Oct. Steph. Persenius P. Mich. Slesv. ¹³³.

1654 5. Jan. Paul Jacobi P. Ries æt. 78 Min. 53.

- 14. Apr. D. Joach. Mancius Med. Flensb.
- 30. Apr. M. Jo. Brandt P. Sonderb.
- 1. Aug. D. Balth. Gloxin ¹³⁴.
- 2. Aug. hor. 7 mat. Hertzog Frid. in Italien æt. 19 ¹³⁵.

1655 14. Febr. Pet. Moritzen Amtschreiber æt. 76.

- 16. - Hertz. Hans Episc. Eutin ¹³⁶.

1656 11. Febr. D. Widenkopff Fürstl. Cantzl. v. Hoff R [au]f d. Reise von Lübeck e. gut[au]fricht[iger] Mann ¹³⁷.

[S. 23]

1656 17. Jun. Joach. Dancwerth Fürstl. Cammermeister e. frommer gottesfürcht. Mann v. [au]fricht[iger] Priesterfreund æt. 49 v. etl. Woch. ¹³⁸.

1657 26. Mart. Frid. v. Alef [au]f Segarten æt. 64 ¹³⁹.

- 27. - M. Jo. Conradi P. Bau.

1656 Dec. non procul Roma des Hertz. ander Sohn Hans Georg.

1658 Jul. Hertz. Frid zu Norburg ¹⁴⁰.

1659 10. Aug. Hertz. Frid. zu Tonning æt 62 nicht gnug zu rühmen wegen seiner Gottesfurcht ¹⁴¹.

1659 29. Nov. Jo. Lundius P. Ulderup æt 57.

1660 11. Mart. Jurgen Beier P. Velsted æt 59.

- 17. Maii Mart. Petri Dän. Pred. in Fl. ¹⁴².

[16]62 29. Apr. Joh. Thomæus P. Rapsted.

[16]63 26. Sept. Hertz. Phil zu Glücksb. ¹⁴³.

- 28. Nov. Mich. Ivari P. Holbüll æt. 53.

1664 12. Mart. Georg Henrici P. Rinckenis æt. 64.

1666 Mai M. Jess. Corvinus P. Biert æt 65.

- [1653] 3. påskedag [12. april] [døde] Otto Beier, borgmester i Flensborg.
- » 16. avg. [døde] hertug Joh. Christian til Sønderborg.
 - » omkr. påske [døde] mag. Jo. Møldenit, provst i Tønn[ing].
 - » 18. avg. [døde] Dav. Monrad, provst på Als.
 - » 9. okt. [døde] Steph. Persen, præst ved St. Michaelis kirke i Slesvig.
- 1654 5. jan. [døde] Paul Jacobi, præst i Ris, 78 år gl., embedstid 53 år.
- » 14. apr. [døde] hr. Joach. Mancius, læge i Flensborg.
 - » 30. apr. [døde] mag. Jo. Brandt, præst i Sønderborg.
 - » 1. avg. [døde] hr. Balth. Gloxin.
 - » 2. avg. kl. 7 om morgenen [døde] hertug Fred. i Italien, 19 år gl.
- 1655 14. febr. [døde] amtskriver Pet. Moritzen, 76 år gl.
- » 16. febr. [døde] hertug Hans, biskop af Eutin.
- 1656 11. febr. [døde] hr. Widenkopff, fyrstelig kancelli- og hofråd, på rejse fra Lübeck. En god, oprigtig mand.
- » 17. juni [døde] Joach. Dancwerth, fyrstelig kammermester. En from, gudfrygtig mand og oprigtig præsteven. Alder 49 år og nogle uger.
- 1657 26. marts [døde] Fridr. v. A[h]lef[eldt] på Søgård, 64 år gl.
- » 27. marts [døde] mag. Jo. Conradi, præst i Bov.
- 1656 i dec. [døde] i nærheden af Rom hertugens anden søn, Hans Georg.
- 1658 i juli [døde] hertug Frederik til Nørborg.
- 1659 10. avg. [døde] hertug Frederik i Tønning, 62 år gl. Han kan ikke roses nok for sin gudsfrygt.
- 1659 29. nov. [døde] Jo. Lund, præst i Ullerup, 57 år gl.
- 1660 11. marts [døde] Jurgen Beier, præst i Felsted, 59 år gl.
- » 17. maj [døde] Mart[in] Petri, dansk præst i Flensborg.
- 1662 29. apr. [døde] Joh. Thomæus, præst i Rabsted.
- 1663 26. sept. [døde] hertug Philip til Glyksborg.
- » 28. nov. [døde] Mich[ael] Ivari, præst i Holbøl, 53 år gl.
- 1664 12. marts [døde] Georg Henrici, præst i Rinkenæs, 64 år gl.
- 1666 i maj [døde] mag. Jes Corvinus (Ravn), præst i Bjert, 65 år gl.

1667 Sept. Jo Rist. P. Wedel æt 60¹⁴⁴.

- Nov. M. Pet. Dreier archid. Hath. æt. 49.

1667 3. Dec. Jo. Frid. von Winterf. Præp. et Decan capit Lub. consul int. Slesv. Decan Eutin et præfect. Apenr. æt. 59 e. frommer demütiger gottesfürcht. v. gegen die Armen milder Mann, hat zeit s. Amts Bestallung sich milde erzeigt gegen die Prediger v. ihnen alles guts gethan. Hinterlest 2 Döchter 1. Augusta Marie Elisabeth. 2. Elisabeth. Sophia.

1668 15. Maii Jo. Brandorp Diac. Apenr. æt. 34. 9 W. 2 D¹⁴⁵.

1668 Apr. Chr. Zweichel Hus., Cantor Apenr. ante 20 Ann. Dein P. Horsbüll¹⁴⁶.

1669 2. Apr. Bast. Stahl Amtschr. æt 57. 8. W. 4 T.

- 8. Maii Lorenz Widius P. Rapsted¹⁴⁷.

[S. 24]

1670 Jun. M. Joach. Sturm[ig] P. Mar. emer.¹⁴⁸.

- D. Paul Moth Kön. leib Med. æt 70¹⁴⁹.
- 5. Sept. Kay v. Alef Ritter Kön. Rath v. Am[ptmann] zu Hadersleb æt. 81 e. frommer [gottes]fürcht. Mann e. rechter Schul v. Kirch v. den[en]Diener Freund, dessen Tod Bürger v. Bau[er] höchl. beklagen¹⁵⁰.

1670 11. Sept. hor. 8 vesp. [obiit] Joh. Ivari Pas[tor] Enstede in Stubbeck æt. 56. Ex ux 1. Metta [coniunx] Jurgén Leck, Ivarus Stud. Kil, Kistine virg[o] et Hans Ankersen ap. patruum Joh. Mo[rbeke] consulem Malmog. Ex ux. 2. duas filias et [filium]¹⁵¹.

1671 11. Febr. [obiit] frater meus Christof Hüb[schmann].

- 24. Febr. [obiit] Ad. Olearius Fürstl. Bibl. v. Ra[th].
- 25. Febr. H. Canuti in Lugum filius unicus Petrus [Bruno]. æt. 13 min 2 Dag.
- m. Feb. Georg Lang[ius] Mar. Fl.¹⁵².

1667 i sept. [døde] Jo. Rist, præst i Wedel, 60 år gl.

- » i nov. [døde] mag. Pet. Dreier, ærkediakon i Haderslev, 49 år gl.

1667 3. dec. [døde] Jo. Frid. von Winterf[eldt], provst og dekan ved kapitlet i Lübeck, forbigående borgmester i Slesvig, dekan i Eutin og amtm. i Åbenrå, 59 år gl. En from, ydmyg, gudfrygtig og overfor de fattige mild mand, har siden overtagelsen af embedet vist sig mild overfor præsterne og gjort dem alt godt. Efterlader 2 døtre: 1. Augusta Maria Elis[abeth], 2. Elisab[eth] Sophia.

1668 15. maj [døde] Jo. Brandorp, diakon i Åbenrå. Alder: 34 år 9 uger 2 dage.

- » i april [døde] Chr. Zweichel, født i Husum, Kantor i Åbenrå for 20 år siden. Derefter præst i Horsbøl.

1669 2. apr. [døde] Bastian Stahl, amtskriver. Alder: 57 år, 8 uger 4 dage.

1669 8. maj [døde] Lorenz Wid[ing], præst i Rabsted.

1670 i juni [døde] forhenværende præst ved Mariekirken [i Flensborg] mag. Joach. Sturm[ig].

- » [døde] hr. Paul Moth, kongelig livlæge, 70 år gl.

1670 5. sept. [døde] Kay v. A[h]lef[eldt], ridder, kongelig råd og amtmand i Haderslev, 81 år gl. En from gudfrygtig mand, en oprigtig ven af skole og kirke og deres tjenere, hvis død beklages dybt af borger og bonde.

1670 11. sept. kl. 8 aften døde i Stubbæk Joh. Ivari, præst i Ensted, 56 år gl. [Børn] med 1. hustru: Metta, gift med Jürgen Leck, Ivar, student i Kiel, Kistine, ugift, og Hans Ankersen, [som opholder sig] hos farbroderen Joh. Mo[rbeke], borgmester i Malmø — med 2. hustru: to døtre og en søn.

1671 11. febr. døde min broder Christoph Hüb[schmann].

- » 24. febr. døde Ad. Olearius, fyrstel. bibliotekar og råd.
- » 25. febr. [døde] hr. Knud i [Øster-]Løgums eneste søn Peter Bruno. Alder: 13 år mindre 2 dage.
- » midt i febr. [døde] Georg Lange, præst ved Vor Frue-Kirke i Flensborg.

- 1676 8. Jul. Præsident Kielman im Casteel vor Cop. æt. 63
8 mens. Textus sua Es 2[2] v. 15—20¹⁵³.
- 1675 20. Sept. Pet. Musæus P. P. Kil¹⁵⁴.
- 1676 6. Oct. Christian Cassius¹⁵⁵.
- 1683 2. Mart. Sam. Pomarius Superint. Lub.
- 1694 27. Dec. Hertz. Christian Albr.

- 1676 8. juli [døde] præsident Kielman i Kastellet ved København, 63 år 8 måneder gammel. Teksten var Es. 2[2] v. 15—20.
- 1675 20. sept. [døde] Pet. Musæus, førstepræst i Kiel.
- 1676 6. okt. [døde] Christian Cassius.
- 1683 2. marts [døde] Sam. Pomarius, superint. i Lübeck.
- 1694 27. dec. [døde] hertug Christian Albrecht.

NOTER:

- ¹ et Georg Hübschmanni senere tilføjet med samme hånd.
- ² 1524 Dom. Læt. — 6. marts. Sml. bykroniken hos Marstr., s. 99—100, hvor sønd. Læt. 1524 dog sættes til 15. marts, hvilket ikke er rigtigt. Tilføjjelsen ante [diem] annunciationis Mariæ kunde synes overflødig. Meningen er vel kun, at Lætare i 1524 er faldet før Mariæ bebudelsesdag, som altid er d. 25. marts. Sml. også Niels Heldvads optegnelser, gengivet i Sj. Mnskr. 1952, s. 56 f (H. V. Gregersen).
- ³ adolescebam, ikke adolescentis, og est (ikke erat), som gengivet i Sj. årb. 1947, s. 193.
- ⁴ Den i indledningen omtalte faste- og påskekalender for årene 1666—1690 udeladt.
- ⁵ Dødsindførsler betegnes ikke med †, men ved et tegn, der kunde ligne et græsk θ og da vilde være afkortelse for thanatos = død. Det er dog snarere abbreviatur for lat. obiit = døde (se Adriano Capelli, Lexicon abbreviaturarum ss. 244 og 410).
- ⁶ pietatis iuuantissimus. Kroman formoder infantissimus. Det er dog vist superl. af part. præs. af iuware — qui pietatem (ecclesiam) maxime iuuit. Denne læsning er tiltrådt af Fr. Blatt, som omskriver iuuantissimus : qui maxime propter pietatem iuuat. Sml. Reinhusen, s. 32, no. 680, og Flensborg bys hist. I. (1953), s. 188.
- ⁷ Sml. Reinhusen s. 30, nr. 637, hvor Reinhold kaldes Reinholt thor Smeden, lægens fulde navn er D. Cornelius Hamsfort, og hvor dødsdagen opgives til 10. avgust. Se også Flensborg bys hist. I (1953). s. 186 ff.
- ⁸ Se Sønd. Mskr. 1950, s. 62 (E. Juhler).
- ⁹ Se Marstr. s. 117 og Sj. Mnskr. 1950, s. 61 (E. Juhler), hvor det påvises, at Laur. Jebsen er identisk med byfoged Loue Ebsen, forcibus vel = forcipibus.
- ¹⁰ Vedr. landdagen i Kiel se Sønd. Hist. II, s. 376 med noter. Marten Lauritzen borgmester 1584—1597 (Marstr., s. 107 og Sønd. Mnskr. 1949, s. 147 (E. Juhler)).
- ¹¹ V = vocatus. Præsten hed Johannes Georgii og var fra Tønder.

- ¹² I bykrøniken (Marstr., s. 105) opgives år 1590. Om amtskr. Elias (Spiess) se Ludw. Andresen, *Quel. u. Forsch.* XIV, 62.
- ¹³ Marstr., s. 116: Jørgen Jensen 1588.
- ¹⁴ Joh. Scriba d. v. s. Hans Petersen (Marstr., s. 106). *Sml. D. A. Årb.* 1892, s. 114 vedr. Otto Emicksen.
- ¹⁵ I bykrøniken står, at Lorenz Fronnesen (Marstr., s. 108 Frennesen) selv har takket af d. 8. april 1598 (fejl for 1589). Det kan i hvert fald misforstås.
- ¹⁶ Jacob Lorenzen (Laurentius) tiltrådte som diakon i Tønder 1589 (Arends). — H. Laur. to Biolderup?
- ¹⁷ Over Bertrami står et ord med tre bogstaver og et henvisningstegn. Samme tegn står ved tilføjelsen i marginen: Seested præfecti, Hannestad vil læse det lille ord som muligvis *fratris*, Kroman som *sic*. Der står dog vist *See*, og afskriveren har da i stedet for at fortsætte henvist til og fortsat i marginen. Tiltrådt af Fr. Blatt, som læser det lille ord som *No[ta?]*. I slutningen af 16. århundrede var »Bertrams grav« tilstrækkeligt. Det var det ikke mere på afskriftens tid. Bertram Sehested havde været amtmand i Åbenrå 1552—1562.
- Mellem ordene præfecto og Frederico er af afskriveren indføjet »et«, og i marginen står: »dis Wort fehlt oder er hat es post 1597, da Frid. von Ahlefeld Amtm. ern. geschrieben. V. sup. 25. Jan.« (Oversat: dette ord mangler eller han [Johs. Generanus] har skrevet det efter 1597, da Fr. v. Ahlefeld var udnævnt til amtmand. Se ovenfor under 25. jan.). At optegnelsen skulde være indført så mange år senere, er ikke sandsynligi. Kay Rantzow og Frederik Ahlefeldt har da begge været til stede. Se bilag 1.
- ¹⁸ At Suendburg er Sønderborg, fremgår af optegnelsen om »Hertz. Joh. to Sundborg« s. 14, 1589 23. 11. Generanus har åbenbart opfattet navnet Sønderborg som »borgen ved Sundet«.
- Paralleler til skrivemåden findes ikke i kildesamlingen i Sønd. Stedn.
- ¹⁹ Se *D. A. Årb.* 1930 II, s. 166.
- ²⁰ ψ *tentis annis*. Det store græske ψ antaget som abbreviatur for den lat. forstavelse *dis* —. Hvis læsningen er rigtig, har provsten ved ψ villet symbolisere en tvedeling, en adskillelse. Dersom tegnet måtte kunne læses som præ—, er meningen den samme.
- eodem die* = samme dag i kirkeåret. 1. s. eft. Trin. 1589 = 1. juni, 1588 = 9. juni. *Sml. Reinhusen*, s. 34, nr. 736. Se bilag 1.
- ²¹ *Sml. Reinhusen*, s. 34, nr. 738 (under 1. juni) *D. Adels Årb.* 1930, s. 165, 1951, II, s. 37; *Zeitschr.* 37, 248 ff.
- ²² Iflg. bykrøniken (Marstr. s. 103) skulde Johs. Generanus være blevet provst straks efter faderens død (1584). Dette er altså ikke rigtigt.
- ²³ Efter mihi står der et tegn, som vel er afkortelse for — *que*.
- ²⁴ En fredag. Ejer af Ornum var Hans Blome. Men han må på det tidspunkt have været landflygtig. Præstens svoger har da vel været bestyrer

- (sml. A. D. Jørgensen i Sj. årb. 1891, s. 68). — tm kan være tamen (dog) og tantum (kun). Her er det vel det sidste, med mindre provsten har villet fremhæve, at hans særdeles gode ven dog ikke drak sig ihjel på stedet. Om præsters drikkeglæde på den tid se f. eks. Carsten Petersen, Slesvigske Præstegårde, Sdj. årb. 1946, s. 258 ff.
- ²⁵ Sml. Reinhusen, s. 35, nr. 771 (under 16. okt.). Ifg. Reinhusen hed brudgommen hertug Frederik van der Lignitz og som bryllupsdag opgives her den 25. nov.
- ²⁶ Der har måske været tiltrædelsesgilde hos hr. Knud Thomsen. Se H. Hejlsbjerg Paulsen, Sønd. Slægter, s. 167.
- ²⁷ Angående mødet inden landdagen i Flensborg, der begyndte d. 11. maj 1590, se A. Ipsen, »Die alten Landtage der Herzogthümer Schlesw., Holstein von 1588—1675«, s. 73 og Kr. Erslev »Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie« I, s. 41.
Ordet efter legati elect[i] er læst som Sax[oniae]. Således også Hannestad og Kroman, der antager at Saxoniam blot står for Tyskland. Da udsendingene fra Hessen imidlertid også var tyske, ligger det vel nærmere at gå ud fra, at provsten i Åbenrå har skrevet Saksen for Mecklenburg. Ifølge Erslev, der støtter sig til flere angivne kilder, var der, foruden de danske, netop hessiske og mecklenburgiske udsendinge i Flensborg d. 3. maj 1590. Ordet efter elect. kunde måske også læses som Suf. (stemmeberettigede). Men så blev der ingen plads til mecklenburgerne. Ordet [legati] foran Daniae er antydning ved gentagelsestegn.
- ²⁸ Georg Dupow er husfoged. Sml. bykrøniken (Marstr. s. 105).
- ^{28*} Dronning Sophia, enke efter Frederik II, moder til Christian IV.
- ²⁹ Præsten Hans Nissen i Hellevad altså død i sept. (ikke okt., som hos Arends).
- ^{29*} Om slægten Preen se Sdj. Mskr. 1950, s. 147 f (E. Juhler).
- ³⁰ Klokketårnet blev ifg. bykr. (Marstr. s. 167) først bygget i 1612.
- ³¹ Sml. Reinhusen, s. 38 — Carsten Petersen, »Slesv. Præster«, s. 68 har læst in manica promptum cultellum og oversat »en lille Kniv, som han havde parat i Handsken«.
Det ulæselige ord efter tq. (tamquam) synes iflg. Hannestad at være et stednavn på — polum. Kornerup læser Hyppolum og oversætter »lille Hest«. Meningen må være: Drabsmanden havde kniven i det lange ærme (manica), men hans offer troede og havde grund til at tro, at det var noget andet, han havde i ærmet. Hvad dette umistænkelige andet kan have været, er spørgsmålet, som hidtil har trodset alle læsnings- og tydningsforsøg. Et par af disse forsøg skal dog anføres. Det første tegn i det omhandlede ord er svagt, men hvis det overhovedet er et bogstav, må det være et s. De to ensartede tegn midt i ordet er enten — stst — eller — pp —. I første tilfælde kommer der til at stå sugststolum (sug[ge]ststolum?). Ifg. Frederik Nielsen og J. Oscar Andersen, Kirke-Leksikon i Norden III, s. 639 f. bestod de protestantiske præsters dagligdragt oprin-

delig af to stykker: en vid, løsthængende kappe og derunder en snæver, langærmet talar (summar, dansk sammarie). Det vilde da være [ærmet af] det underste (underlagte) beklædningsstykke i ærmet af kappen, som Oven kunde mene Paludan var ved at hale i, da han i virkeligheden trak kniven ud af ærmet. Om der imidlertid findes et ord som sug[ge]ststolum, har ikke kunnet konstateres. Fr. Blatt kender det ikke. — Hvis det første svage tegn ikke er noget bogstav, kunde ordet muligvis læses som uyp-polum. I en tingbog (Helsingør) fra 1589 (citeret af Tr. Lund i Dagligt Liv i Norden IV, 41) er der tale om vippet af pungen, der hang udenfor buksene. »Uyppolum« (vippolum) kunde måske være en latinisering af vippe. Man kunde også tænke på poignetten på præstekjolen, men hvad den har heddet på latin, har ikke kunnet fastslås. Der står comitatur. I originalen har vel stået comitatus. — conciderat. Tempus påfaldende. Se bilag II.

- ³² Fader til den kendte Niels Helvad.
- ³³ Se Sj. Mnskr. 1950, S. 61 (E. Juhler) Joh. Lows[en] herefter provstens svoger.
- ³⁴ Enkehertuginde Christine. Fyrst Carl af Södermanland er den senere Kong Karl IX. I det sidste ord, som her er læst som vectur[a], er der rettet og visket meget.
- ³⁵ 2 ord streget foran Hans Preen. Der synes at have stået mea coniunx (min hustru). En ikke fuldendt dåbsindførelse?
- ³⁶ Hr. Johannes Petri i Ris var søn af herredsfoged Peter Marquartsen i Barsmark.
- ³⁷ Sml. bykr. (Marstr. s. 105) og Reinhusen s. 44, nr. 996 (10. jan.). Claus Hoier, se bykr. (Marstr. s. 102) og Sj. Mnskr. 1951, s. 80. Wolfgang Kal[und]. K. ser ud som et U eller St., men der kan næppe være tvivl om, at det er Wolf Kalund, der er ment. Han var blevet amtsskriver i 1590 (Marstr. s. 105). Mellem 60 og thaleros står en lodret streg med to vandrette igennem; er opfattet som en fejlskrivning, der er slettet igen.
- ³⁸ Når man ser bort fra provstens egen kirke og lader Hellevad — Egvad gælde for én, bliver der 8 kirker.
- ³⁹ Ved giftermålet er Joh. Hoier blevet svoger til provsten (E. Juhler i Sj. Mnskr., 1950, s. 61). Joh. Hoier søn af Claus Hoier? Johan Hoier var byskriver. Han nævnes som sådan i tingprotokollen 6. 3. 1615.
- ⁴⁰ Efter Jacob har først stået Pren, men er streget. Om Jacob Petri, der to gange har været diakon i Åbenrå og døde påskemorgen 1596, se bykr. (Marstr. s. 104).
- ⁴¹ Diakon Tycho Taisen var iflg. bykr. (Marstr. s. 104) født i Stubbæk. Arends har: (Tønder).
- ⁴² Jo. Scriba = Hans Petersen. Se 14. 1. 1598.
- ⁴³ Hvis J. Mollers efterretning (Cimbria litt. I, 433) om Claus Møllers tiltræ-

delse som organist i Åbenrå 1591 er rigtig, må der altså, i hvert fald en tid lang, have været to organister i Åbenrå. Se også Sj. Mnskr. 1949, s. 30 (E. Juhler).

⁴⁴ Se bykr. (Marstr. s. 107) og Sj. Mnskr.. 1949, s. 147 (E. Juhler).

⁴⁵ Se bykr. (Marstr. s. 105 og 103).

⁴⁶ Se L. Bobé, »Slægten Ahlefeldts hist.« V, 106.

⁴⁷ Ifølge bykr. (Marstr. s. 107) tiltrådte Claus Hansen som borgmester i 1598. Forgængeren døde 16. 7. 1597 (se ovenfor). Men muligvis er borgmesteren her opført som fadder.

⁴⁸ Efter 17. april og inden 29. juli er hr. Johannes [Johannsen] blevet kaldet til præst i Bjolderup.

⁴⁹ Søn af statholder Henr. R., 1590 amtm. i Flensborg (D. A. Årb. 1930 II, 42).

⁵⁰ Sønner af Hans von Bokwold til Klüvensiek (g. m. Dorothea Bendixd. Ahlefeldt af Haseldorf) D. A. Årb. 1913, 134 f.

⁵¹ Søn af Jakob R., havde 1602 et hus i Flensborg. D. A. Årb. 1930 II, 102.

⁵² Detl. v. d. Wisch. g. m. Abel v. Ahlefeldt til Gronenberg. D. A. Årb. 1931, II s. 96.

⁵³ Om Claus Esmarch og familien Kalund, se 1610.

⁵⁴ I hvilken anledning de tre navne er optegnet, fremgår ikke. Muligvis er det som faddere, de er nævnt. Husfoged Jürgen er Jürgen Dorrenstedt (se ndf.). Kapellan Georg Gerhardis hustru hed altså Metta.

⁵⁵ I bykr. (Marstr. s. 106) fejlagtigt 5. 9. 1600. Jürgen Dorrenstedt. Marstr. s. 106: Jürgen Danstedt (I håndskriftet i Michelsens samling nr. 158 står Danstedt, Danstede).

⁵⁶ Brylluppet noteres også af Reinhusen, s. 66, nr. 1532.

⁵⁷ Gertrud v. Eitzen, datter af superintendent v. Eitzen, var gift med hertugelig råd og historiker Paul Cypræus (hans 2. ægteskab). Cypræus er den lat. form for Coppersmit.

^{57*} Vistnok gen., jfr. 1590 4. 10. og 1591 29. 11.

⁵⁸ Formentlig er det den nye amtmands ankomst, der er noteret. Sml. Marstr. s. 105.

⁵⁹ Iflg. bykrøniken Christian Jessen byfoged fra 1605. Jfr. Sj. Mnskr. 1950, s. 62 f. (E. Juhler).

⁶⁰ Se L. Andresen, »Gesch. d. Stadt Tondern bis 1627«, reg. — sml. 1608. 10. Jan.

⁶¹ Ifg. bykrøniken (Marstr. s. 107) døde borgmester Claus Hansen 12. maj 1609. Det kan altså ikke være rigtigt. Borgmesterens hustru betegnes da også i annalerne ved sin død i 1607 som enke.

⁶² Wester Lygum = Sønderløgum.

⁶³ Erik Bruun. Tiltrædelse.

⁶⁴ Det er påfaldende, at provsten ikke omtaler her, at hans søstersøn Paul Johannis bliver diakon. Det omtales først 1648, 13. 5. Se om diakonens kaldelse bykr. Marstr. s. 104, hvor ordene »og ikke Gud« må rettes til

»næst Gud«. Således (»negst Gott«) i håndskriftet S. H. 317 B (Kiel) — det er dette hidtil ikke benyttede håndskr., der er gengivet i uddrag i Schlesw. Holst. Provinzialberichte 1790 og 1791 — og i håndskriftet Ab. byark. III, 9a (L. A.), som i det væsentlige er en højtyisk gengivelse af S. H. 317 B. Også den af Marstr. opførte afskrift af Ulrich Petersen har »nechst Gott«.

⁶⁵ Se bykr. (Marstr. s. 105).

⁶⁶ Det er meget vanskeligt at få et T ud af første bogstav. Men i den ndf. nævnte Fladstenbog kaldes manden Jürgen schötter thegelmester. Læsningsen Tegelhave skyldes adj. Hans Vald. Gregersen, Struer.

Hvor Jørgen Skytte er blevet af, kan ikke oplyses. Provst Hübschmann noterer 9. 2. 1658 i kirkebogen: Olde Eddel gestorben. Disser Eddel man ist gewesen Jürgen Schütter, welcher den Borgermeister Claus Essmark 1610 er [mordet]. (Gamle Eddel død. Denne Eddels mand var Jørgen Skytte — på sønderjydsk Skytter —, som myrdede Claus Esmark i 1610).

⁶⁷ Selopetum forekommer ifg. meddelelse fra Tøjhusmuseet allerede omkring 1350. Det brugtes senere om håndskydevåben.

⁶⁸ Bombarda forekommer 1340 og var oprindelig fællesbetegnelse for ildvåben. Senere brugtes ordet kun om artilleri og omkring 1450 fortrinsvis om svært kalibrede kanoner. Jürgen Schütte up dem Tegelhave har dog vel næppe stået på lur med en svært kalibreret kanon. Mere rimelig forekommer anvendelsen af ordet, når det i Åstrup kirkebog 1599 noteres, at anden pinsedag er sognebeboerne blevet udrustede med seks kongelige »bombarder«.

⁶⁹ M(ag) Blüting formentlig advokat i amtssager på Gottorp Joachim Plüting eller Blüting, som havde bestalling fra 1606. (Ludw. Andresen, Quell. u. Forsch. 1928, I, s. 49).

⁷⁰ Ordet efter prolixo har ikke kunnet læses med fuld sikkerhed. Kornerup gætter på pronunciamiento, men tilføjer, at det kun er gætværk. Andre har foreslået testamento. Betydningen må vel være anklageskrift eller forhørsprotokol, og jeg læser da temptamento. Mellem ipso og prolixo må afskriveren have udeladt et ord, da ab ellers næppe vilde være grammatisk muligt og prius overflødigt; det udeladte ord nærmest affirmato.

⁷¹ Nik. Cypræus og Joh. Stanhuf kaldes begge domini. Den første vides der kun lidt, den sidste intet om. Nik. Cypræus, der er opført i Baseler univ. — matrikul fra 1599 (Kirkeh. Sml. 5 r. II, 402), og som står som 1. fadder ved dåben af Claus Esmarks søn Paul d. 13. 9. 1607, hører antagelig til slægten. Ifølge Aage Dahl, Sønd. Bispehist., s. 30 var Paul Cypræus, gift med Gertrud v. Eitzen, søn af rådmand i Slesvig Nikolaj Kobbersmed. Formentlig er det den sidstnævntes sønnesøn, der her er tale om. — Af samme slægt som Joh. Stanhuf er vel nok Michael Stanhufius, der 4. 1. 1577 er medlem af domkapitlet i Slesvig (Ludw. Andresen, Quell. u. Forsch. 1928, II, s. 10). Se bilag III.

⁷² Afkortelsen a. er læst som autem.

Optegnelsen ses at være indført umiddelbart efter begivenhederne. Den 22. april står provsten da også aldeles uforstående overfor Jørgen Skyttes motiv. Nogle dage senere vilde han næppe have skrevet sådan. Allerede d. 30. april forlangte på »alle tilhørende venners vegne« hr. Nikolaj Jacobi (Esmark), brodersøn af Claus Esmark, på Åbenrå byting straf for gerningsmanden og alle, som havde stået ham bi med råd og dåd. På tingets næste møde, mandagen d. 7. maj, udtalte et nævn på 24 mand sig om de rygter, der var i omløb: alle og enhver i denne by, i amtet og andetsteds vidste, at Claus Esmarks liv havde været truet i lang tid. (Åb. bys tingprot. 1610, LA). Fra den 11. og 18. maj foreligger der skrivelser fra Gottorp, underskrevet af selve hertugen, angående anvendelse af tortur på de anklagede Wolff og Margarete Kalund. (C XIX, 6 nr. 6, LA). I en skrivelse af 19. maj fra hertugelig råd Joh. Wouwern til borgmester i Hamburg Sebastian v. Bergen hedder det (oversat fra latin): »Igår har jeg — jeg gyser og gider ikke tænke på det — givet ordre til, at afdøde superintendent og hofpræst Paul v. Eitzens datter underkastes tortur. Anklagepunkterne mod hende og datteren er mangfoldige: barnemord, trolddom og skændigt kogleri og endelig det afskyelige mord på svigersønnen. Hendes mand har tilstået forbrydelsen og venter på sin straf«. (Joh. Moller, Cimbr. litt. III, s. 231). — Se også Ernst Esmarch, Chronik der Familie Esmarch, s. 2 f. med henvisninger.

⁷³ Hoc die = hodie (13. juni).

En anden ret udførlig beretning om begivenhederne d. 22. april, 19. maj og 13. (ikke, som der står, 14.) juni haves i Fladstenbogen (Topogr. Åb. amt, Løjt sogn (1568)—1788, LA). Den er dog næppe, som optegnelserne i Annales, nedskrevet med det samme. Da denne beretning er affattet på dansk, er det i forbigående bemærket, at ikke ringe interesse at notere stednavneformerne Aabenraa (flere gange) og Arnbeirig (uden s mellem for- og efterled, se »Heimdal« 29. 5. 51).

De opsigtvækkende tildragelser i Åbenrå i foråret 1610 er også omtalt i Åstrup kirkebog og i den samtidige Niels Helvads årsoptegnelser, gengivet i Sønd. Mnskr. 1952, s. 59 f. (H. V. Gregersen).

Wolff og Margarete Kalunds svar på de spørgsmål, der blev dem forelagt i det pinlige forhør, findes i C XIX, 6 nr. 6, LA. Beskrivelse af en henrettelse ved stejle i Sønd. årb. 1943, s. 146—148 (Joh. Hvidtfeldt). Se bilag III.

⁷⁴ 13. dec. [obiit] Pet. Mauritius scriba. Dato og tekst gennemstreget. Amtsskriver Peter Moritzen er først død d. 14. febr. 1655.

⁷⁵ Provsten har vel husket fejl. Hans Petersen var død d. 14. 1. 1598 (ikke 1595). Et ord mellem Joh. og Scribæ er gennemstreget. Sml. bykr. (Marstr. s. 106).

⁷⁶ Petrus Scriba fader til Hans Petersen (Marstr. s. 106).

⁷⁷ Sml. bykr. (Marstr. s. 107). Jfr. Sj. Mnskr. 1949, s. 147 f. (E. Juhler).

⁷⁸ Synes indført senere (samme hånd).

- ⁷⁹ Ifg. kirkebogen er det den 12. juli. Se yderligere oplysninger om denne fødsel der.
- ⁸⁰ I kirkebogen står også »Johannis Marcelli Sohn«. Marcellus dimin. af Marcus. Fadder: Søster Kistine af Hjerndrup
- ⁸¹ Udførligere i kirkeb., jfr. Sdj. årb. 1947, s. 203.
- ⁸² Fadder: Herman Beckers hustru (kb.).
- ⁸³ Fadderne: Mormoderen, provsten og Mathies Carstensen (kb.).
- ⁸⁴ Fadderne: amtskriver Bastian Stahl, Christopher Hübschmann og Cathrine, Hindrick Glasers hustru, Flensborg (kb.).
- ⁸⁵ Faddere: provsten selv, Juer Møller og Ingeborg Rolefs (kb.).
- ⁸⁶ Mellem Cathrine og H. Pauli står et tegn, som må betyde coniunx eller uxor (hustru).
- ⁸⁷ Faddere: Provstinden, Clara Kallisens, oberst og amtmand Hindrick v. Brocktorp, amtskriver i Tønder Jürgen Jürgensen, Johan Prues af Fucksbul (vistnok Fogedbøl i Viding herred) (kb.).
Notaterne 17. Oct. 1653 og 28. Mart. 1656 er indføjede bagefter.
- ⁸⁸ Faddere foruden de nævnte: fru Lucie von Qualen og en søster til Wilhelm Rumor af Kappel, som i kirkeb. betegnes som J. H. Ifg. D. A. Årb. 1937, s. 124 skulde hun hedde Ida Hedeveg, men var i 1655 kun 7 år gl.
- ⁸⁹ Måske en slægtning til Andreas Rabe (Ravn, Corvinus), som tiltrådte som diakon i Åbenrå d. 1. nov. 1668. Ordet Schierbeckensis er indføjede mellem linjerne bagefter og hører åbenbart til Anders Raven. Det er formentlig Skærbæk i Hoptrup sogn. Haderslev diocese (stift) er et fortidslevn og står for Haderslev provsti.
- Optegnelsens placering påfaldende.
- ⁹⁰ Fadder: provstinden (kb.).
- ⁹¹ Joh. Ebsen (Jebsen) er antagelig i 1657 tiltrådt som kgl. stiftsfoged. Han forekommer i et svabstedsk amtsregnskab af 1648 som resterende med fæstepenge. Ifg. kb. var han 9. 11. 1656 blevet gift med Mette Hansdatter.
- ⁹² Faddere: Provsten, Peter Andersen og Marine gift med Peter Taisen i Stubbæk. (Kb.).
- ⁹³ Faddere: Adelsfruen, amtmandinde Mette Brocktorff, Sophie gift med hr. Peter i Hjordkær, mag. Jac. Fabricius i Løjt (kb.).
- ⁹⁴ Se kb. og Sdj. årb. 1947, s. 199 f.
- ⁹⁵ Faddere: Hr. Peter af Hjordkær, Hindrick Magnusen og provstinden. »Disser gude man wahnēt in sinem Exilio in der Westerstraten in des Thomas Fresen husse« står der i kb. om Felstedpræsten Adolph Lund. (»Denne gode mand bor i sin landflygtighed i Vestergade i Thomas Fresens hus«).
- ⁹⁶ Faddere: mormoderen, provsten og en mag. Christian Hoppe fra Slesien, som er lærer for hr. Sebastian Stahls børn og har døbt et barn for præsten i Ris (kb.).
- ⁹⁷ Åbenbart indføjede senere, og — måske under indflydelse af den følgende

linje fejlskrivning for ... filio Petro filiulus. I kb. efter 7. marts: »NB. Tho mijnes S. Broders Antoni Sohns Peter Sohnlin gesandt 2 Rthal. Vad-dergeldt«.

- ⁹⁸ Fadder: Provstinden (uxor mea). Bagved er noteret i kb: ddt (dedit = gav) 4 rd.
- ⁹⁹ Kb: Fadder Kistine Erich[s].
- ¹⁰⁰ Eras — Erasmus Dallinus, ifg. Arends, diakon i Lojt 1656—73. I hvilken anledning han er nævnt her, ses ikke.
- ¹⁰¹ compater inter alios filius meus Hans, ddt 2 Cronen (fadder bl. andre min søn Hans, gav 2 Croner). Kb. Se 1647, 4. okt.
- ¹⁰² Kb.: 18. Apr. bin ick tho Heldewat bij H. Hansen Sohn Peter vadder gewesen, dedi ego 2 r. dal. (18. april har jeg været fadder i Hellevad ved dåben af Peter, søn af hr. Hans. Jeg gav 2 rd.).
- ¹⁰³ »Mijne Margrete vaddersche gewesen, ddt. 2 rd.«. (min Margrethe, d. v. s. provstinden, har været fadder; gav 2 rd.) kb.
- ¹⁰⁴ De øvrige faddere ifg. kb.: Hans Beckers datter Alheit og Hindrick Frellesens hustru.
- ¹⁰⁵ Fadder: Organisten (kb.).
- ¹⁰⁶ C. av = Fadder: bedstemoderen (kb.).
- ¹⁰⁷ Fadder: uxor mea (provstinden) Faderen ifg. kb. Claus Stadtschriver.
- ¹⁰⁸ Kb.: natus Dni Scribæ C. á Sallern filius et 27. Febr. baptizatus nom. Sebastian. (født hr. skriver C. v. Sallerns søn og døbt den 27. febr. med navnet Sebastian).
Trods gentagelsestegnene i Annales er det givet, at Claus v. Sallern ikke kan være fader til drengen Sebastian. Den i kb. nævnte »skriver C. a Sallern« må være amtsforvalter og senere borgmester Casper v. Sallern (se Zeitschr. 1900, 209—248, bil. III).
- ¹⁰⁹ Årstallet er dobbelt understreget, og i marginen er et kryds. Afskriveren eller en senere benytter af håndskriftet har set fejlen. Hr. Peter Paludans enke er ifg. kb. død 13. 7. 1638.
- ¹¹⁰ Paul von Wittorp, se D. A. Årb. 1939, s. 106 f. Han døde ifg. kb. i Seb. Stahls hus.
- ^{110*} Sines Olders im 79. vnd sines Predigampts im 54. Jahre (Kb).
- ¹¹¹ Om Peter Moritzen fortælles i kb. og i bykr. (Marstr. s. 113 f), at han den 9. maj 1654, da han var stået op på en stol for at stille sit ur, var faldet ned og som følge deraf havde været sengeliggende i 40 uger.
- ¹¹² Diakonen får det skudsmål af provsten, at han har været »ein frommer v. fredsamer, williger vnd diensthaftiger collega in d. 29 Jahren« (kb.).
- ¹¹³ I kirkebogen tilføjer provsten: »Gott helpe v. troste de arme lude dar de schwedische Armee hinkamen wirt. Den bij disser Armee sint Polacken, Tartaren vnd allerlej loes gesindeke, als dat der 3. Del dersulbigen Armee man brave kerls sind, aber der 2. Del sind vorwegen muskopen, rowers, frische starcke Junge, loes gesindeke, ryfere v. secht man, dat bij der Armee schule sin in de 7000 wagen. Eine grote erschreckl. Tross, welche

- den Dänen ein schrecken injagen schal. Gott Erbarme sick unser vnd geve uns wedderumb den Edlen freden. Amen«.
- (»Gud hjælp og trøste de stakkels folk, hvor den svenske armé kommer hen. Thi ved denne armé er der polakker, tartarer, og allehånde løst pak, således at kun en trediedel af samme armé er brave karle, mens halvdelen er forsorne røvere, raske stærke drenge [ganske vist], [men dog] løst pak, ruffere, og man siger, at der ved arméen skulde være op imod 7000 vogne. Et stort, frygteligt tros, som skal indjage danskerne skræk. Gud forbarme sig over os og give os igen den ædle fred. Amen«).
- ¹¹⁴ Sml. Sj. årb. 1947, s. 202.
- ¹¹⁵ Efter 12000 står et tegn, som er blevet læst som r og tydet som »reuter«.
- ¹¹⁶ Sml. Marstr. s. 107, 111 og Sj. Mnskr. 1950, s. 63 f. (E. Juhler).
- ¹¹⁷ Tilføjelse i kb.: »Gott geve dat se nimmer in unserem vaderlande wedder gesehn werden«. (»Gud give, at vi aldrig mere må se den i vort fædreland«).
- ^{117*} Ifg. Kb. død i Åbenrå i borgm. Hans Magnussens hus.
- ¹¹⁸ Provstens svoger, som der også står i kb. For Kreuz står korsets tegn.
- ¹¹⁹ Roses i kb. som en flittig og gudfrygtig mand og ærlig nabo.
- ¹²⁰ Justus perit. Således begynder Es. 57, ikke 56. Ordet efter collega, som åbenbart er stærkt afkortet, kunde måske være en afledning af divortium, divertium = skel, adskillelse, og vilde vel i så fald være at oversætte med »mindetale«. Ordet efter ego vil i første omgang blive læst som dedit —, og dedit [ionem] vilde da vel betyde »fredlysning«. Dette ord kunde dog muligvis også læses som chor —, men hvorledes glosen da vilde være at supplere som liturgisk terminus, vides ikke. Sikkert vilde det ud fra disse læsningsforsøg kun være, at de to ord betegner de to præsters forskellige funktioner ved mindehøjtideligheden. At provsten ikke selv holder mindetalen, vilde i og for sig ikke være overraskende, sml. Sj. årb. 1947, s. 205 f. Mere sandsynligt er det dog måske, at det første ord skal læses som diucius (længere) og det andet som deditus (med større inderlighed), skønt dette ikke rigtig synes at falde i tråd med provstens stilling til det calvinistiske Gottorp. Se bilag IV.
- ¹²¹ I kb. er tilføjet: »Am folgenden Tage ist up J. F. D. gnedigsten Befehl de Predigt am Sondage Misericordias Dn. up dem Slate von mij vorrichted worden. Idt wären ock up dem Slate Hertzog Ernst Günter von Sonderborg v. dessen gemahlinne vnd Sohn«. (Den følgende dag, søndagen Misericordias Domini, er på Fyrstelig Durchlauchts allernådigste befaling prædiken blevet holdt af mig på slottet. Til stede på slottet var også hertug Ernst Günter fra Sønderborg og hans gemalinde og søn«).
- ¹²² Blev ifg. kb. 67 år gl. Se. Marstr. s. 106.
- ¹²³ Hun havde i 1. ægteskab med Samuel Sühling af Trelstorp i Bredsted [provsti] ifg. kb. en søn og en datter. Den anden mand hed Jens Hansen Repslager. Catrine blev 38 år gl.

- ¹²⁴ Både den tidligere amtmand og amtmandinden roses stærkt i kb. De er begge blevet begravet d. 12. dec. i domkirken i Lübeck.
- ¹²⁵ Antagelig af afskriveren placeret forkert. Skulde formentlig stå efter optegnelsen 1659, 24. apr., [s. 19]. I originalen har notatet muligvis været tilføjet i marginen.
- ¹²⁶ Christ. Zweichel. Det første bogstav i efternavnet utydeligt, men navnet står 1668, Apr. [s. 23] tydeligt som Zweichel. Arends opfører manden som Schwicgel. Det er betegnende, at Anton Bruns efterfølger Christopher Meerkatz ikke nævnes, sml. Sj. årb. 1947, s. 202.
- ¹²⁷ Den optegnelse af provst Hübschmann, der her er tale om, er »Register etzlicher Fürsten vnd Herren. Hochgeb. vnde wolgeb. Herrn Todtl. abgange«, som nu er vedføjet kirkebogen. Det foreliggende er ikke selve »Register«, men et uddrag, som det også fremgår af titlen. Et enkelt sted (1667, 3. dec. [s. 23]) er det dog ikke Reg., men kirkebogen, der er ekscerperet. Reg. indledes:

Esto memor mortis vivens & sic bene vives.

Esto memor vitæ moriens bene sic morieris.

(Tænk på din død her i livet, og godt vil det være at leve.

Tænk, når du dør, på at leve, og god vil og døden da være).

Derefter står der:

Dulcissime Dne. Jesu ultimum tuum verbum in cruce sit ultimum meum in hac luce, & cum amplius fari non possum, exaudi finale cordis mei desiderium.

(Søde Herre Jesu, lad Dit sidste ord på korset være mit sidste i denne verden, og når jeg ikke kan tale mere, da hør mit hjertes sidste længselsuk).

¹²⁸ Om Johannis Generani to efterfølgere, Eberhardt Holländer og Hans Ankersen se bykr. (Marstr. s. 103). Jacob Andreæ (Generanus) i Hjordkær var svigerfader til provsterne Johannes Generanus og Hans Ankersen.

^{128*} Ifg. Arends død som diakon ved Nicol. kirke i Flensborg.

¹²⁹ Lugomonast(erium). Lugumb i »Reg.« misforstået, idet b er læst for k.

¹³⁰ I Reg. tilføjet: amicus meus intimus (min nære ven).

^{130*} Reg.: Pastor Eclæ Catedralis Sleswicensis (præst ved domkirken i Slesvig).

¹³¹ Reg.: Joh. Rotloben Witeberg.

¹³² I Reg.: 20. April, 0 i 20 dog svagt. H. N. V. Jensen, kirchl. Stat. s. 257 har 21. april. Over linjen står: »amicus meus intimus«.

^{132*} Ifg. Joh. Møller, Cimbr. litt. I, 422 er M. † 3. 4. 1653. Påskedag var i 1653 d. 10./4.

¹³³ I Reg.: amicus meus intimus.

¹³⁴ I Reg.: J. F. D. Rath tho Gottorp (Hans Fyrstelige Durchlauchts råd på Gottorp).

¹³⁵ »I. Hochf. Durch. Eltister Sohn« (Reg.).

¹³⁶ »Bischoff zu Eutin v. Lübeck (Reg.).

- ¹³⁷ I Reg. tilføjet: »cuius anim. Deus misereatur« (hvis sjæl Gud forbarme sig over).
- ¹³⁸ Sml. Marstr. s. 110 og 112 f.
- ¹³⁹ Sml. L. Bobé, »Slægten Ahlefeldts Historie« V, s. 105.
- ¹⁴⁰ Hertz, Frid., søn af ht. Hans d. Y (se Trap IX, 568).
- ¹⁴¹ Sml. Sønd. årb. 1947, s. 205 f.
- ¹⁴² Martin Petri præst ved Helligåndsk. i Flensburg 1634—60.
- ¹⁴³ Ht. Philip, stamfader til den glyksborgske linje.
- ¹⁴⁴ Wedel i Pinneberg provsti.
- ¹⁴⁵ I »Reg.« kaldes Jo. Brandorp collega meus desideratissimus (en embedsbroder, som jeg vil savne meget).
- ¹⁴⁶ Reg.: m. April H. Christophorus Zweichel ... Horsbül in widingharde.
- ¹⁴⁷ Reg.: H. Lorentz Widing.
- ¹⁴⁸ Reg.: m: Junij M. Joach. Sturmig Pastor Marianus emeritus ap. Flensb.
- ¹⁴⁹ Reg.: im Vorjahr starb zu Kopenhagen D. Paulus Moth Fl[ensburgensis] J. K. M. zu Den[mark] Nordwegen Frederici III. leib Medicus — Sml. Dansk Biogr. Leks. XVI, 160.
- ¹⁵⁰ Reg.: »ein rechter Schuel vnd Kirchen wie auch der Diener freundt«.
- ¹⁵¹ I »Beytrag zur Kirchen- und Prediger-Geschichte der im Herzogthum Schleswig belgenen Aemter Apenrade, Hadersleben, Tondern etc.«, Flensburg 1769, gengiver O. H. Moller en avtobiografi af J. Ivari og skriver s. 6, note 9: »Georg Hübschmann c. 1. (= Ann. Ap.) nennet sie (Joh. Ivaris hustru) ganz irrig Metta, Jürgen Leck Tochter, und den jüngsten Sohn Hans Ankersen, degentem apud patruum Johann, Morbeke, consulem Malmog«.
- Som anfort stammer Kiel-håndskriftet til Ann. Ap. ifg. E. Kroman utvivlsomt fra samme O. H. Moller. På s. 24 af håndskriftet er i højre margin ordene eller dele deraf forsvundet. Ved hjælp af »Reg.« kan teksten dog let suppleres. Det kunde se ud til, at afskriverens forlæg også har været defekt, og Moller har da i »Beytr.« fejlagtigt indsat filia for coniunx, hvorved han er kommet til den besynderlige antagelse, at Hübschmann har kaldt Joh. Ivaris hustru Metta. Påfaldende er, at det i »Beytr.« citerede ord degentem (opholdende sig) ikke står i håndskriftet. Den nærmest liggende forklaring er vel den, at Moller i »Beytr.« har citeret efter det forlæg, som han — måske senere — har foretaget en afskrift af, og at ordet ved afskrivningen er gledet ud.
- Hans Ankersen er opnævnt efter morfaderen, provst Ankersen. At brødrene Joh. Ivari og Joh. Morbeke har samme fornavn, kan skyldes, at begge bedsteforældre har heddet Johannes. Morbeke er vel nok stednavnet Mårbæk. Muligvis er Johan Morbeke blevet opnævnt efter morfaderen af samme navn ligesom Hans Ankersen.
- ¹⁵² Reg.: »in initio m. Febr.« (»i begyndelsen af februar«). Arends opgiver 19. 2. 1672.
- ¹⁵³ Textus sua. Læsningen synes sikker nok og meningen ligeledes. Reg.:

»Die Worte seiner leichpredig, die aldar gehalten worden, sind genommen aus dem Esaia am 22. Cap. v. 15 usque ad 20 exclusive«. (»Ordene til hans ligprædiken, som blev holdt der, er taget af Esaia 22, 15—20 ekskl.«). Efter Esaiateksten at dømme må det have været en ret kraftig ligprædiken, der er blevet holdt i København over Kielman. I Reg. er hele optegnelsen senere blevet slettet igen. Hvis det er Hübschmanns efterfølger, provst Arnkiel, der er forfatteren, har han som den udpræget gottorpsk sindede mand han var, måske senere fortrudt at have omtalt Kielmanns død i København og den afskedssalut, den gottorpske statsmand havde fået der. Arnkiel var afsat under den kgl. besættelse 1684-89.

¹⁵⁴ Pastor primarius, som der står i Reg.

¹⁵⁵ Reg.: Kammerass. zu Euthin. Sml. Joh. Moller, Cimbria litt. I 88 f.

1591

Disceplina

29 Febr. P. filius profub. 7da et. 2 1/2

21 Julii pridie Marie Magdalense interuentuse
 P. Laur. Pellenus a Joh. Paldano q. Saccha-
 nus eius in hapsud fuerat cum pueris eius
 diacepoy in foro politico poplea in cam-
 pona hilares fuissent. Abentem Brenum
 amice comitatus Paldano prope summa
 domicilium ite in pplea i manica prome
 uellum protrafit, quo pectus eius lethali-
 ter uulnerat ex quo statim mortuus con-
 uiderat

29 Nov. baptiz. fandi Anne filia Joh. Heland
 pupta a seruo domesticis Martino

Bilag II. Fra manuskriptets s. 8; jfr. s. 14 og 16.

12 Junii vocatus in arcem ad capti-
 uum C. pp. gentem Clary tamarck nefans
 globo infectio) wulf Calundt et uxorem
 Marg. illam qdem aliquoties rogante
 M. Bluhing autore accedens ad seniam
 contestationem comoveri non potui
 illum autem proleto prius ab usq
 plixu tpuante profente P. Nic. cyras
 a Dr. Joh. Stankusio senis contitente
 et poenitentia absolvi a peccatis et
 s. eucharistia administrari. Margueta

Bilag III. Fra manuskriptets s. 14; jfr. s. 26.

1659 10 Aug. a unior hapsud teping
 ex 1-56 Junij p. a cohesa d. ius
 ego d. ius

Bilag IV. Fra manuskriptets s. 20; jfr. s. 38.

PERSONREGISTER

Med hensyn til registret bemærkes, at adelige og gejstlige må søges på efternavn. For de gejstliges vedkommende er opslagsformen i **Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten** almindeligvis anvendt. Andre personer, der tilhører familier med faste slægtsnavne som Pohn, Calund o. s. v., må ligeledes søges på efternavn. Iøvrigt er personerne opførte både på fornavn og patronymikon. Registret henviser til oversættelsen, hvor den gammeldags datering er opløst. Noterne omfattes ikke af registret.

- Ahlefeldt, Augusta Elisabeth, s. 39, 1667 30/10.
- Benedict, søn af amtm. Fred. A., s. 21, 1601 22/7.
- Dirk, søn af amtm. Fred. A., s. 21, 1598 13/8.
- Fred., amtmand i Åbenrå, s. 13, 1589 18/5, s. 21 flere steder.
- Frederik, Søgård, s. 43, 1657 26/3.
- Henrik, s. 19, 1596 26/12.
- Henrik, søn af amtm. Fr. A., s. 21, 1599 13/10.
- Kay, amtm. i Haderslev, s. 45, 1670 5/9.
- Anchener-Anchersen-Ankersen
- Johs., provst i Åbenrå, s. 37, 1658 11/3, s. 39, 1630 /2.
- Katharina, datter af fornævnte, s. 37, 1658 11/3.
- Andreæ, Jacob, se: Generanus, Jacob Andersen.
- Anna, datter af Louw Ebsen, s. 19, 1594 8/12.
- Barklei, Scotus, Wilh., oberstløjtn., s. 35, 1644 22/3.
- Becker, Ambrosius, hans hustru, s. 29, 1647 /7.
- Beier, Jürgen (Georg), præst i Felsted, s. 43, 1660 11/3.
- Beier, Otto, rådmand i Flensborg, s. 43, 1653 12/4.
- Blüting, Joachim, advokat, s. 27, 1610 12/6.
- Bockwoldt, Christopher v., s. 21, 1599 13/10.
- Claus v., søn af Jasper v. B., s. 31, 1655 4/3.
- Henrik v., s. 21, 1599 13/10.
- Jasper v., Skovbølgård, s. 31, 1655 4/3.
- Boetius, Andr., præst i Medelby, s. 41, 1652 10/6.
- Georg, præst i Hellevad, s. 37, 1659 23/11.
- Laur., hjælpepræst i Hellevad, s. 37, 1659 19/10.
- Boysen, Georg, rådmand i Åbenrå, s. 23, 1603 23/10.
- Boysen, se endv. Boetius.
- Brandorf-Brandorp.
- Botel, datter af diak. Joh. B., s. 33, 1662 28/12.
- Catharina, datter af diak. Joh. B., s. 33, 1657 25/11.
- Johann(es), diakon i Åbenrå, s. 31, 1656 7/9, s. 33 flere steder, s. 39 og 45 1668 15/5.
- Maria, datter af diak. Joh. B., s. 33, 1665 16/5.

- Brandorf-Brandorp.
- Mette, datter af diak. Joh. B., s. 33, 1659 14/3.
 - Paul, søn af diak. Joh. B., s. 33, 1661 21/1.
- Brandt, Johs., præst i Sønderborg, s. 43, 1654 30/4.
- Brockdorff, Detlev, søn af amtm. H. B., s. 31, 1655 4/3.
- Sigismund Elias, søn af amtm. H. B., s. 33, 1659 15/8.
- Brun, Anton, kantor i Åbenrå, s. 37, 1657 /9, s. 39, 1668.
- Erich, diakon i Åbenrå, s. 25, 1607 /8.
 - Jac., præst i Kliplev, s. 41, 1650 3/7.
 - Knud Erichsen, præst i Ø. Logum, s. 31, 1651 10/12, s. 45, 1671 25/2.
 - Peter, søn af fornævnte, s. 45, 1671 25/2.
- Callesen, Fred., herredsfoged i Rise, s. 39, 1671 8/12.
- Hans, husfoged i Åbenrå, s. 39, 1663 31/8.
- Calundt-Kalunt.
- Anna, gift med Claus Esmarch, s. 21, 1601 6/9, s. 27, 1610 12/6.
 - Margr., gift med W. C., s. 19, 1595 2/3, s. 27, 1610 12/6.
 - Wolfgang el. Wulf, amtskriver i Åbenrå, s. 17, 1594 11/1, s. 19, 1595 2/3, s. 27, 1610 12/6.
- Carl, fyrste af Södermanland (sen. Karl IX af Sverige), s. 17, 1592 19/7.
- Cassius, Christian, Eutin, s. 47, 1676 6/10.
- Catharina-Kathrine.
- Elersdatter, s. 19, 1596 14/3.
 - datter af Laur. Clauzen Erlanszen, s. 19, 1596 18/1 og 9/5.
 - datter af Catharina, søster til provst Joh. Generanus, s. 11, 1589 4/1.
- gift med Otto Jürgensen, s. 23, 1602 22/8.
 - Rebslagers, datter af Thomas Petri, diakon i Bredsted, s. 39, 1657 13/11.
- Chresten Jessen, byfoged i Åbenrå, s. 25, 1606.
- Christian Albrecht, hertug, s. 39, 1661 27/4, s. 47, 1694 27/12.
- Christina, enkehertuginde, s. 17, 1592 19/7.
- prinsesse, datter af fornævnte, s. 17, 1592 19/7.
 - enke efter borgmester Claus Hansen, s. 25, 1607 14/2.
- Claus Hansen, se Hansen, Claus.
- Conradi, Johs., præst i Bov, s. 43, 1657 27/3.
- Coppersmitt, se: Cypræus.
- Corvinus, se: Raben.
- Cröchel, se: Kröchel.
- Cypræus, Gertrud, s. 23, 1604 10/4.
- Nicolaus, s. 25, 1607 13/9, s. 27, 1610 12/6.
 - Paul, s. 23, 1604 10/4.
- Dallinus, Erasmus, diak. i Løjt, s. 33, 1663.
- Dame, Fred., provst i Flensborg, s. 41, 1635.
- Danckwerth, Joachim, kammermester, s. 43, 1656 17/6.
- Peter, præst i Husum, s. 41, 1652 /10.
- Detleffsen, Margr., gift m. byfoged Carsten D., s. 37, 1659 23/3.
- Dithmer, Lorentz, præst i Løjt, s. 13, 1589 13/7, s. 17, 1594 11/1, s. 19, 1596 14/11.
- Dorrenstedt, Jürgen v., husfoged i Åbenrå, s. 23, 1602 5/9.
- Dreier, Pet., ærkediak. i Haderslev, s. 45, 1667 /11.

- Duborg, Peter, rådmænd i Åbenrå, s. 39, 1660 21/10.
- Duglas, oberst, s. 35, 1644 22/3.
- Dupow, Georg, husfoged i Åbenrå, s. 15, 1590 10/6.
- Dübler, Michel, klokkestøber, s. 15, 1590 23/12.
- Ebsen, Anna, s. 11, 1588 18/8, s. 19, 1594 8/12.
- Joh., kgl. stiftsfoged i Kolstrup, s. 33, 1657.
- Johannes, s. 11, 1588 18/8.
- Louw, byfoged i Åbenrå, s. 11, 1588 18/8, s. 19, 1594 8/12.
- Eitzen, Gertrud v., se: Cypræus.
- Gesa, s. 25, 1607 13/9.
- Paul, s. 25, 1607 13/9.
- Elersdatter, Catharina, s. 19, 1596 14/3.
- Emicksen, Otto, adelsmand, s. 13, 1589 5/3.
- Ericksen, Mattis, rådmænd i Åbenrå, s. 11, 1588 22-23/9.
- Erlantzen, Laur. Clausen, s. 19, 1596 18/1 og 9/5.
- Esmarch, Anna, gift m. Cl. Esmarch, s. 27, 1610 13/6.
- Claus (Nicolaus), borgmester i Åb., s. 21, 1601 6/9, s. 23, 1604 10/4, s. 25, 1607 13/9, s. 27, 1610 22/4.
- Margr., datter af Cl. E., s. 23, 1604 10/4.
- Paul, søn af Cl. E., s. 25, 1607 13/9.
- Fabricius, Hans Christian, søn af Joh. Chr. F. i Løjt, s. 33, 1659 7/2.
- Jac. d. æ., generalsuperintendent, s. 17, 1594 11/1, s. 23, 1606 2/2, s. 41, 1640 1/11.
- Jac. d. y., generalsuperintendent, s. 41, 1645 24/4.
- Joh. Christian, præst i Løjt, s. 33, 1659 7/2.
- Fabricius, Johannes, præst i Varnæs, s. 33, 1662 2/4 og 1663 13/5.
- Johannes, søn af fornævnte, s. 33, 1663 13/5.
- Peter, præst Varnæs, s. 41, 1650 9/8.
- Peter, præst i Varnæs, s. 41, 1650 2/4.
- Farber, Jacob Cornelius, s. 37, 1660 2/6.
- Frederik, hertug af Gottorp, s. 43, 1659 10/8.
- hertugprins, s. 43, 1654 2/8.
- hertug af Nordborg, s. 43, 1658 7/.
- søn af rådmænd Jes Matzen, s. 35, 1632 7/10.
- Fredesen, Laur., byfoged i Åbenrå, s. 13, 1589 8/4.
- Gadendorp, Catharina, gift med amtmand Cl. G., s. 25, 1605 1/4.
- Clemens, amtmand, s. 25, 1605 1/4.
- Generanus, Catharina, datter af P.G., s. 11, 1589 4/1, s. 23, 1604 13/4 og s. 25, 1610 10/1.
- Gertrud, gift med provst P. G., s. 19, 1596 14/11.
- Ingeborg, gift m. provst J. G., s. 23, 1602 30/5.
- Jacob Andersen, præst i Hjorkær, s. 21, 1599 15/4, s. 39, 1626 26/10.
- Johannes, provst i Åbenrå, s. 17, 1594 11/1, s. 23, 1602 30/5 og 17/10 s. 39, 1624 11/3.
- Margrethe, gift m. J. A. G., s. 21, 1599 15/4.
- Metta, datter af provst P. G., s. 23, 1602 2/12.
- Metta, gift m. provst J. G., s. 23, 1602 17/10.
- Peter, provst i Åbenrå, s. 9, 1584 17/4.

- Generanus, Peter, præst i Bjolderup, s. 25, 1610 10/1, s. 29, 1647 4/10, s. 37, 1660 26/1.
- Georg, diakon i Åbenrå, s. 11, 1589 25/1.
- Georg Boysen, rådmand i Åbenrå, s. 23, 1603 23/10.
- Georg Lassen, husfoged i Åbenrå, s. 25, 1609 22/10.
- Georgii (-Jørgensen), Paul, s. 23, 1602 28/3.
- Gerhardi, Georg, diakon i Åbenrå, s. 23, 1602 30/5, s. 25, 1607 11/1.
- Meta, gift m. G. G., s. 23, 1602 30/5.
- Gertrud, gift m. amtskriver Hans Petersen (-Johan Skriver), s. 29, 1613 28/12.
- Gertrudi, søsterdatter af provst Johs. Generanus, s. 23, 1602 2/12.
- Gladovius, Henr., præst i Slesvig, s. 41, 1645 /3.
- Gloxin, Balth., gottorpsk embedsmand, s. 43, 1654 1/8.
- Hainck, Engel, præst i Løjt, s. 13, 1589 29/5.
- Hamfort, Cornelius, læge i Flensborg, s. 11, 1588 3/8.
- Metta, gift m. C. H., s. 11, 1588 3/8.
- Hans Nissen, herredsfoged, Højstrup, s. 19, 1596 29/8, s. 21, 1598 8/6.
- Hans, hertug, bisp i Eutin, s. 43, 1655 16/2.
- Hans d. y., hertug, s. 15, 1589 23/11.
- Hans Georg, hertugprins, s. 43, 1656 /12.
- Hansen, Christina, gift m. borgmester Cl. H., s. 25, 1607 14/2.
- Hansen, Claus (-Nicolaus), borgm. i Åbenrå, s. 11, 1588 /9, s. 21, 1599, s. 23, 1602 /8, s. 25, 1606 7/12 og 1607 14/2.
- Hansen, Nis, en søn, s. 17, 1592 6/8.
- Hegelund, Bastian, søn af P. H., s. 33, 1663 17/12.
- Margrethe, datter af P. H., s. 33, 1665 16/12.
- Peter, præst i Rise, s. 33, 1663 17/12 og 1665 16/2.
- Helvad, Anna, datter af H. N. H., s. 17, 1591 29/11.
- Hans Nielsen, præst i Hellevad, s. 11, 1588 20/8, s. 13, 1589 8/6, s. 15, 1590 24-25/9, s. 17, 1591 29/12.
- Heilwick, datter af H. N. H., s. 13, 1589 8/6.
- Marina, datter af H. N. H., s. 11, 1588 20/8.
- Henningius, Johs., diakon i Flensborg, s. 41, 1645 31/5.
- Hennings, Marina, gift m. P. H., s. 11, 1588 20/8.
- Peter, s. 11, 1588 20/8.
- Henningsen, Peter, s. 23, 1602 28/3.
- Henrici, Simon, diakon, Flensborg, s. 41, 1634.
- Hoier-Hoyer, Claus, Jørgensgård, s. 17, 1594 11/1.
- Joh., skriver, s. 19, 1594 8/12.
- Joh., præst i Hellevad, s. 33, 1664 18/4.
- Peter, søn af fornævnte J. H., s. 33, 1664 18/4.
- Hollender, Eb., provst i Åbenrå, s. 39, 1625 /3.
- Holmer, Kristen, Åbenrå, s. 11, 1588 1/12, s. 21, 1600 10/2.
- Louwe, Åbenrå, søn af K. H., s. 21, 1600 10/2.
- Hübschmann, Anton, broder til provst G. H., s. 33, 1662.
- Christoph, broder til provst G. H., s. 45, 1671 11/2.
- Georg, provst i Åbenrå, s. 29, 1647 4/10.
- Hans, søn af provst G. H., s. 29, 1647 4/10.

- Hübschmann, Jürgen, søn af provst G. H., s. 31, 1651 10/12.
- Pcter, søn af provst G. H., s. 33, 1662.
- Valentin, søn af G. H., s. 31, 1649 9/11 .
- Ivar, s. 11, 1588 18/8.
- Ivari-Iversen, Catharina, gift m. J.I., s. 29, 1647 4/10, s. 37, 1658 11/3.
- Ivar(student, søn af J. I., s. 45, 1670 11/9.
- Johs. (Hans), præst i Ensted, s. 29, 1647 4/10, s. 31, 1651 10/12, s. 33, 1663 5/9, s. 37, 1658 11/3, s. 45, 1670 11/9.
- Kirstine, datter af J. I., s. 45, 1670 11/9.
- Metta, datter af J. I., s. 45, 1670 11/9.
- Michael, præst i Holbøl, s. 43, 1663, 28/11.
- Peter, søn af J. I., s. 33, 1663 5/9.
- Jacobi, Andreas, organist i Flensborg, s. 17, 1594 11/1.
- Jacobsen, Catharina, gift med P. J., s. 31, 1653 10/12.
- Paul, præst i Rise, s. 31, 1653 10/12, s. 35 og 43, 1654 5/1.
- Jacupsen, Kirstin, datter af Diedr. Schroder, præst i Kliplev, s. 11, 1588 1/9.
- Swenne, gift m. Kirstin J., s. 11, 1588 1/9.
- Jasper, søn af amtskriver Peter Moritzen, s. 25, 1608 10/1.
- Jepsen, se: Ebsen.
- Jensen, Jørgen, diakon i Åbenrå, s. 11, 1589 25/1.
- Jes Martens, s. 11, 1588 8/8.
- Matzen, rådmænd i Åbenrå, s. 35, 1632 7/10 og 1636 12/3.
- Jessen, Frederik, søn af rådm. Jes Matzen, s. 35, 1632 7/10.
- Jessen, Michael, s. 19, 1595 5/10.
- Joh. Adolf, hertug, s. 17, 1594 17/2.
- Joh. Christian, hertug til Sønderborg s. 43, 1653 16/8.
- Johannes, søn af Louw Jepsen (Ebsen), s. 11, 1588 18/8.
- Johansen, Johannes, præst i Bjolderup, s. 21, 1599.
- Johansen, Marcus, præst i Bjolderup, s. 41, 1642 31/12.
- Johannis, Botel, gift m. diak. P. J., s. 31, 1648 13/5.
- Catrine, datter af diak. P. J., s. 31, 1648 13/5.
- Paul, diakon i Åbenrå, s. 25, 1610 10/1, s. 27, 1610 12/6, s. 31, 1648 13/5, s. 35, 1655 13/4.
- Jørgen Jensen, diakon i Åbenrå, s. 11, 1589 25/1.
- Schütte, Teglgården ved Åbenrå, s. 27, 1610 22/4.
- Jørgensen (-Jürgensen), Catharina gift m. O. J., s. 23, 1602 22/8.
- Otto, s. 23, 1602 22/8.
- Paul, Åbenrå, s. 23, 1602 28/3.
- Kalunt, se: Calundt.
- Kielmannsegg, J. A. Kielmann v., s. 47, 1676 8/7.
- Kirstin, gift m. Swenne Jacupsen, s. 11, 1588 1/9.
- Knud, kantor i Åbenrå, s. 39, 1668.
- Knudsen, Villads, præst i Løjt, s. 41, 1636 16/11.
- Kok, Claus, Brundlund, s. 19, 1596 26/12.
- Kristen Holmer, se: Holmer.
- Kröchel, Johs., diakon i Husum, s. 41, 1652 17.
- Lange, Georg, præst i Flensborg, s. 45, 1671 12.
- Lassen, Georg, husfoged i Åbenrå, s. 25, 1609 22/10.
- Lassen, Margr., gift m. G. L., s. 25, 1609 22/10.

- Lasses, Anna, s. 23, 1602 5/9.
- Laurentius, præst (?) i Bjolderup, s. 13, 1589.
- præst (?) i Kliplev, s. 25, 1609 22/10.
- Jacob, diak. i Tønder, s. 13, 1589.
- Lauritzen, Marten, borgmester i Åbenrå, s. 11, 1588 /9, s. 21, 1597 16/7.
- Leck, Jürgen, s. 45, 1670 11/9.
- Metta, gift m. J. L., s. 45, 1670 11/9.
- Lignitz, Frederik v. d., s. 15, 1589 23/11.
- Lorentzen, se: Laurentius og Lauritzen.
- Louwe, søn af Kristen Holmer, Åbenrå, se: Holmer.
- Lowsen, Jens, borgmester i Åbenrå, s. 29, 1618 5/2.
- Johannes, s. 11, 1588 18/8, s. 17, 1592 5/2.
- Luis, Henrik, læge i Flensborg, s. 41, 1643 /1.
- Lund (ius), Adolph, præst i Felsted, s. 33, 1659 9/12.
- Adolph, hans hustru, s. 37, 1660 5/1.
- Johan, præst i Ullerup, s. 43, 1659 29/11.
- Johan Phillip, præst i Felsted, s. 33, 1659 9/12.
- Ove, præst i Ullerup, s. 15, 1589 21/11.
- Phillip, præst i Dybbøl, s. 41, 1651 3/1.
- Th., diakon i Flensborg, s. 41, 1650 28/1.
- Man, Matthæus, orgelbygger i Buxtehude, s. 17, 1594 11/1.
- Mancius, Joach., læge i Flensborg, s. 43, 1654 14/4.
- Mangensen, Hans, borgmester i Åbenrå, s. 35, 1644 22/3.
- Mangensen, Maria, datter af H. M., s. 35, 1644 22/3.
- Marcussen, Joh., Åbenrå, s. 29, 1647 15/8, s. 31, 1649 19/9, s. 35, 1651 21/5.
- Marcus, søn af J. M., s. 29, 1647 15/8.
- Peter, søn af J. M., s. 31, 1649 19/9.
- Margrethe, gift med byfoged C. Detleffsen, s. 37, 1659 23/3.
- gift m. husfoged Georg Lassen, s. 25, 1609 22/10.
- datter af Joh. Skriver (Hans Petersen), s. 19, 1596 29/8.
- Maria, datter af borgmester H. Mangensen, s. 35, 1644 22/3.
- Marina, gift med Peter Hennings, s. 11, 1588 20/8.
- Martens, s. 11, 1588 8/8.
- Petersdatter, gift m. Joh. Preen, s. 23, 1603 25/9.
- Teglmesters, s. 19, 1595 5/10.
- Marten Lauritzen, borgmester i Åbenrå, s. 11, 1588 /9, s. 21, 1597 16/7.
- Martens, Jes, s. 11, 1588 8/8.
- Martens, s. 11, 1588 8/8.
- Martin, s. 17, 1591 29/11.
- Mathæus Man, orgelbygger i Buxtehude, s. 17, 1594 11/1.
- Matthiæ, Johs., præst i Nybøl, s. 33, 1665 16/5.
- Mattis Erichsen, rådmand i Åbenrå, s. 11, 1588 22-23/9.
- Matzen, Frederik, søn af rådmand J. M., s. 35, 1632 7/10.
- Jes, rådmand i Åbenrå, s. 35, 1632 7/10 og 1636 12/3.
- Mauricius-Mauritius-Moritzen.
- Anna, gift med provst Joh. M., Tønder, s. 25, 1608 10/1.
- Bernh., provst i Tønder, s. 41, 1652 19/7 og 13/8.
- Catharina, gift m. amtskriver P. M., s. 25, 1606 7/9.

- Mauricius-Mauritius-Moritzen.
- Jasper, søn af amtskr. P. M., s. 25, 1608 10/1.
 - Laur., kantor i Åbenrå, s. 39, 1668 15/5.
 - Mauricius, søn af amtskr. P. M., s. 25, 1609 12/3.
 - Peter, amtskriver i Åbenrå, s. 25, 1606 7/9, 1608 10/1 og 1609 12/3, s. 35 og 43, 1655 14/2.
- Meerkatz, Christoph, kantor i Åbenrå, s. 37, 1657 /9.
- Metta, søster til provst Johs. Generanus, s. 23, 1602 2/12.
- Michael Jessen, s. 19, 1595 5/10.
- Michelsen, Lucia, datter af læge Th. M., s. 33, 1665 29/10.
- Theodor, læge i Åbenrå, s. 33, 1665 29/10.
- Moldevit, Johs., provst i Tønning, s. 43, 1653 omkr. påske.
- Monrad, David, provst på Als, s. 43, 1653 18/8.
- Morbeke, Joh., borgmester i Malmo, s. 45, 1670 11/9.
- Moritzen, se Mauricius.
- Moth, Paul, kgl. livlæge, s. 45, 1670.
- Musæus, Peter, præst i Kiel, s. 47, 1675 20/9.
- Møller, Christian, søn af Nic. M., s. 21, 1600 29/6.
- Nic., organist i Åbenrå, s. 21, 1600 29/6.
- Nis, kudsk, s. 27, 1610 22/4.
- Nissen, Hans, herredsfoged, Hajstrup, s. 19, 1596 29/8, s. 21, 1598 8/6.
- Olearius, Ad., fyrstelig bibliotekar og råd, s. 45, 1671 24/2.
- Otte Jürgensen, s. 23, 1602 22/8.
- Ouw, Gerh., præst i Flensborg, s. 41, 1653 20/2.
- Oven, Laur., præst i Rabsted, s. 15 f, 1591 21/7.
- Paludan, Anna, gift m. P. P., s. 35, 1637 13/7.
- Joh., kapellan i Rabsted, s. 15, 1591 21/7.
 - Peter, præst i Bylderup, s. 35, 1637 30/7.
- Paulsen, Paul, kantor i Åbenrå, s. 37, 1659 24/4.
- Persen, se: Petersen-Petri.
- Peter, s. 11, 1588 18/8.
- Petersen-Petri, Botel, datter af Johs. P. i Bedsted, s. 15, 1589 3/12.
- Catharina, gift m. amtskr. P. Moritzen, s. 25, 1606 7/9.
 - Catharina, gift m. Jac. og Johs. Petri, s. 19, 1596 26/10, s. 23, 1602 22/8.
 - Catrine, datter af diak. Th. P., Bredsted, s. 39, 1667 13/11.
 - Dorthe Sophie, datter af Nic. P., s. 33, 1662 5/3.
 - Gertrud, gift m. amtskr. Hans P., s. 29, 1613 28/12.
 - Hans (el. Johan), amtskriver i Åbenrå, s. 13, 1589 5/3, s. 19, 1596 29/8, s. 29, 1613 28/12.
 - Jacob, diakon i Åbenrå, s. 19, 1596 11/4 og 26/10.
 - Jasper, rådmand i Tønder, s. 25, 1606 7/9.
 - Jasper, søn af amtskriver Peter Moritzen, s. 25, 1608 10/1.
 - Johs., præst i Bedsted, s. 41, 1641 5/4.
 - Johs., præst i Rise, s. 19, 1596 26/10, s. 21, 1599 17/4, s. 23, 1602 22/8.
 - Margrethe, datter af amtskr. Hans P., s. 19, 1596 29/8.
 - Marquardt, søn af Johs. P., Rise, s. 17, 1593 9/9.
 - Martin, præst i Flensborg, s. 43, 1660 17/5.
 - Nicolaus, præst i Bedsted, s. 33, 1662 5/3.

- Petersen-Petri, Stephan, præst i Slesvig, s. 43, 1653 9/10.
- Thomas, diakon i Bredsted, s. 39, 1667 13/11.
- Philip, hertug af Gottorp, s. 11, 1588 16/9, s. 13, 1589 31/7, s. 15, 1590 3/5.
- hertug af Glyksborg, s. 43, 1663 26/9.
- Pomarius, Sam., superintendent i Lybæk, s. 47, 1683 2/3.
- Preen-Prehn-Pren.
- Andreas, søn af Th. P., s. 21, 1599 29/7.
 - Anna, døtre af Peter P., s. 19, 1594 5/5, s. 21, 1597 22/5.
 - Anna, datter af Jürgen P., s. 25, 1608 3/1.
 - Cai, søn af Th. P., s. 21, 1597 20/3.
 - Catharina, gift med Th. P., s. 19, 1596 14/3.
 - Claus, skomager, s. 19, 1596 18/1 og 9/5., s. 23, 1604 7/10, s. 25, 1605 7/7.
 - Claus, jun., s. 27, 1611 6/10.
 - Cæcilia, gift m. Jürgen P., s. 29, 1613 30/5.
 - Diterich, søn af Hans P., s. 29, 1613 18/4.
 - Elina, datter af Jac. P., s. 21, 1600 20/3.
 - Elisabeth, gift m. Hans P., s. 25, 1605 20/10.
 - Elisabeth, datter af Th. P., s. 21, 1599 29/7.
 - Hans, skomager i Åbenrå, s. 17, 1593, 23/3 og 4/11, s. 21, 1599 1/2, s. 25, 1605, 20/10 og 1607, 25/10, s. 29, 1613 18/4.
 - Hans, søn af Peter P., s. 19, 1595 22/6.
 - Hartic, s. 25, 1606 23/7.
 - Hinrich, s. 15, 1590 4/10.
 - Hinrich, søn af Claus P., s. 27, 1611 6/10.
- Preen-Prehn-Pren.
- Jacob, s. 21, 1600 20/3.
 - Joh. s. 23, 1603 25/9.
 - Jürgen, rådmænd, s. 25, 1608 3/1, s. 29, 1613 30/5, s. 37, 1657 27/12.
 - Marina, gift m. Joh. P., s. 23, 1603 25/9.
 - Nicolaus, s. 23, 1603 3/7.
 - Peter, knivsmed, byfoged, s. 17, 1593 4/11, s. 19, 1594 5/5 og 1595 22/6, s. 21, 1597 22/5, og 1599 1/2, s. 23, 1603 3/7.
 - Thomas, s. 19, 1596 14/3, s. 21, 1597 20/3 og 29/7.
- Raben-Ravn.
- Andreas, diakon i Åbenrå, s. 35, 1668 1/11 og 1669 27/12.
 - Catrin Margr. datter af A. R., s. 35, 1669 27/12.
 - Jens, J., præst i Bjært, s. 43, 1666 1/5.
- Rantzau, Cai, amtmand i Åbenrå, s. 11, 1589 25/1, s. 13, 1589 3/6 og 31/7, s. 15, 1590 21/2 og 1591 24/2, s. 17, 1594 11/1.
- Catharina, datter af amtm. C. R., s. 15, 1590 21/2.
 - Elisabeth, gift m. amtm. C. R., s. 13, 1589 29/5.
 - Gert, søn af statholder Henr. R., s. 21, 1599 13/10.
 - Hartich, Flensborg, s. 21, 1599 13/10.
 - Henrik, statholder, s. 13, 18/5.
 - Hier., amtmand i Kiel, s. 13, 1589 30/6.
 - Ida, datter af amtm. C. R., s. 15, 1591 24/2.
 - Melchior, s. 13, 1589 23/5.
 - Paul, s. 13, 1589 30/6.
- Raven, Anders, københavnsk borger, s. 31, 1656.
- Rebslagers, Cathrine, s. 39, 1667 13/11
- Reimer, Claus, Borona, s. 29, 1615 28/12.

- Reimarus, Reinhold, præst i Bedsted, s. 37, 1659, 17/10.
- Reinboth, Johannes, superintendent, s. 37, 1659 19/10.
- Rigge, Theodor, Søgård, s. 25, 1607 13/9.
- Rist, Joh., præst i Wedel, s. 45, 1667 /9.
- Roleffsen, Jürgen, rådmænd i Åbenrå, s. 35, 1646 20/10.
- Rotløben, Joh., provst i Haderslev, s. 41, 1649 /3.
- Rondorp, Andr., provst i Ribe, s. 41, 1649 /3.
- Rumohr, Wilh. af Kappel, s. 31, 1655 4/3.
- Sallern, Claus v., byskriver i Åbenrå, s. 35, 1670 25/9.
- Sebastian, søn af Cl. v. S., s. 35, 1671 17/2.
- Thomas, søn af Cl. v. S., s. 35, 1670 25/9.
- Schröder, Diedrich, præst i Klipleve, s. 11, 1588 1/9, s. 25, 1605 20/10.
- Elisabeth, datter af D. Schr., s. 25, 1605 20/10.
- Hans, rådmænd i Åbenrå, s. 13, 1589.
- Kirstin, datter af D. Schr., s. 11, 1588 1/9.
- Scotus, Wilh. Barklei, oberstløjtn., s. 35, 1644 22/3.
- Sehested, Bertram, amtm. i Åbenrå, s. 13., 1589 18/5.
- Skriver, se: Petersen-Petri.
- Peter, amtskriver, Åbenrå, s. 29, 1613 28/12.
- Sledanus, Christian, præst i Slesvig, s. 41, 1646 15/7.
- Smeden, Reinholt thor, Flensborg, s. 11. 1588 3/8.
- Smit, Jes, Hønkyss, s. 13, 1589 8/6.
- Spandovius, Andr., præst i Øster Løgum, s. 41, 1640 24/11.
- Spieß, Elias, amtskriver, s. 11, 1589 25/1.
- Stahl, (Se)bastian, amtskriver i Åbenrå, s. 31, 1649 25/11, 1653 17/10 og 1656 28/3, s. 45, 1669 2/4.
- Cathrine Margrete, s. 31, 1649 25/11.
- Hinrich søn af Seb. S., s. 31, 1656 28/3.
- Maria Elisabeth, datter af Seb. S., s. 31, 1653 17/10.
- Staken, Marina, s. 11, 1588 8/8.
- Stanhuf, Joh., gotorpsk embedsmand, s. 27, 1610 12/6.
- Steffens, Christian, kantor i Åbenrå, s. 39, 1688 15/5.
- Sterndorf, Gregorius Henrici, præst i Rinkenæs, s. 43, 1664 12/3.
- Strauss, Christopher, provst i Rendsborg, s. 41, 1649 /4 .
- Struckes Margr., gift med byfoged Carsten Detleffsen, s. 37, 1659 23/3.
- Sturm, Joach., præst i Flensborg, s. 45, 1670 /6.
- Süling, Samuel, Trelstorp, s. 39, 1667 13/11.
- Taysen, Tycho, diakon i Åbenrå, s. 19, 1596 /6.
- Teglmesters, Marina, s. 19, 1595 5/10.
- Theodor, organist i Åbenrå, s. 19, 1596 17/10.
- Thomsen, Johs., præst i Rabsted, s. 43, 1662 29/4.
- Knud, præst i Ø. Logum, s. 15, 1589 4/12.
- Tordsen, Conr., præst i Hellevad, s. 39, 1662 23/10.
- Walther, Paul, diakon i Flensborg, s. 41, 1641 31/12.
- Wardanus, Pet. Martini, præst i Hjorkær, s. 37, 1660 7/1.
- Widenkopf, fyrstel. cancelli- og hofråd, s. 43, 1656 11/2.

- Widenkopf, Gertrud, gift m. Cl. R.,
s. 29, 1613 28/12.
- Widing, Lorenz, præst i Rabsted, s.
45, 1669 8/5.
- Wilhadi, Casper, præst i Løjt, s. 41,
1649 2/4.
- Winterfeld, Augusta Elisabeth v. s.
39, 1667 30/10.
- Augusta Maria, datter af amtm.
J. F. v. W., s. 45, 1667 3/12.
- Elisabeth Sophia, datter af amtm.
J. F. v. W., s. 45, 1667 3/12.
- Winterfeld, Joh. Fred. v., amtm. i
Åbenrå, s. 31, 1655 1-3/5, s. 39,
1667 3/12, s. 45, 1667 3/12.
- Wisch, Detlef v. d., s. 21, 1599 13/10.
- Wittorp, Paul v., s. 35, 1649 2/6.
- Witzøe, Wilh. Mortensen, præst i
Vedsted, s. 31, 1656.
- Zweichel, Christoph, kantor i Åben-
rå, sen. præst i Horsbøl, s. 39,
1668 15/5, s. 45, 1668 /4.

Skrifter, udgivne af Historisk samfund for Sønderjylland:

- Nr. 1. Erik Christensen: Fra min virksomhed i Tønder. 2,25 kr. (I boghandelen kr. 3,00).
- Nr. 2. P. J. Refshauge: Bonden, der blev landråd. Udsolgt.
- Nr. 3. Tønder gennem tiderne. I—II. 25 kr. (I 14 kr., II 11 kr.) (37,50).
- Nr. 4. M. H. Nielsen: Fra slesvigsk fattigvæsens fortid. 4,50 kr. (6,00).
- Nr. 5. Troels Fink og Johan Hvidtfeldt: Vejledning i studiet af Sønderjyllands historie. 4 kr. (8,00).
- Nr. 6. Navneregister til H. P. Hanssens værker. Udgivet af Johan Hvidtfeldt. 2 kr. (4,00).
- Nr. 7. Aktstykker vedrørende Kreditanstalt Vogelgesangs tilblivelse. 3 kr. (4,50).
- Nr. 8. Peter Kr. Iversen: Vejledning for sønderjyske lokalhistorikere. 2 kr. (3,00).
- Nr. 9. Johan Hvidtfeldt: Slægthistoriske studier i Sønderjylland. 2 kr. (3,00).
- Nr. 10. Nordslesvigs åndelige genforening med Danmark. 6 kr. (10,00).
- Nr. 11. Olav Christensen: Bibliografi over sønderjydsk slægts-tavlelitteratur. 2 kr. (3,00).
- Nr. 12. Nordslesvig efter genforeningen, 7. radioforedrag. 3 kr. (4,50).
- Nr. 13. Thorvald Petersen: Fra Als til Tønder. Udsolgt.
- Nr. 14. N. Black Hansen: Åbenrå annaler, 1524, 1584—1694. 4 kr. (6,00).